

HET TIJDSCHRIFT
VOOR DE

Politie

ONAFHANKELIJK OPINIEBLAD • NUMMER 4 • 2021 • WEBSITEVOORDEPOLITIE.NL

DEMONSTRERENDE MASSA'S
**EEN GROEP DIE
GEHOORD WIL WORDEN**

→ pagina 6

HANS BOUTELLIER
**IS DE VIJAND TERUG
OP HET POLITIEKE TONEEL?**

→ pagina 21

POLARISATIE

MAATSCHAPPELIJK ONGENOEGEN EN DE ROL VAN DE POLITIE

BLACK EAGLE[®]
TACTICAL
2.1 GTX

Kwalitatief hoogwaardig functionele schoenen voor **WERK & VRIJE TIJD!**

Verkrijgbaar bij uw vakman of in de HAIX[®] Webshop

haix.nl/police

Nele Audenaert & Wendy De Bondt (eds.)

Prosecuting and Punishing Multi-Offenders in the EU

This book elaborates on the rules governing the prosecution and sentencing of multi-offenders.

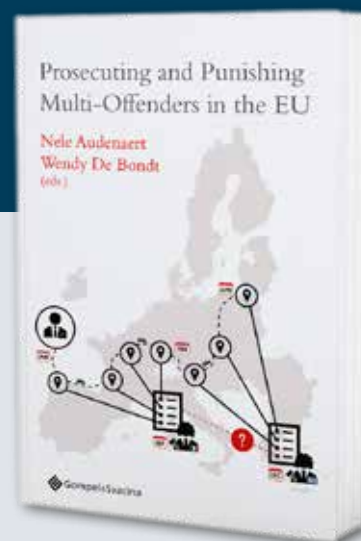
The term 'multi-offender' is used for an offender that has committed a series of offences (either in one single act or in different acts); hence the addition of 'multi' in 'multi-offender'. A crucial element thereto is that the whole series of offences – which make the offender a multi-offender – has been committed before being subject to a final conviction.

A comparative EU-study was conducted, focussing on the rules governing multi-offenders within different EU Member States (Belgium, The Netherlands, Sweden, Finland, Germany, Poland, Portugal, Spain, Italy and Greece). It reveals that this type of offenders challenge both the legislator and the prosecution and judges: when the offences are prosecuted in one go, the challenges are linked to finding an appropriate way to assess the severity of the criminal behaviour; if however the offences are prosecuted in several simultaneous or consecutive proceedings, the challenges are linked to taking account of the simultaneous or past proceeding.

These challenges only grow if proceedings take place in different EU Member States.

The analysis presented in this book is essential reading for EU policy makers, national policy makers, academics and defence lawyers throughout the EU working with multi-offenders. Undoubtedly, it will be an asset to their work in both mere national as well as in cross-border cases.

With contributions of: Nele Audenaert, Willem Geelhoed, Annika Suominen, Dan Helenius, Frank Zimmerman, Martyna Kusak, Vânia Costa Ramos, Diana Silva Pereira, Luzia Prata Cordeiro, Manuel Maroto Calatayud, Marta Muñoz de Morales, Federica Iovene, Athina Giannakoula.

Bestel nu op www.gompel-svacina.eu

 Gompel&Svacina

Polarisatie kent grenzen

Polarisatie benadrukt tegenstellingen en het drijft uit elkaar. Niet alleen opvattingen, maar ook mensen komen scherper tegenover elkaar te staan. Tegengestelde argumenten leiden tot wij-zijdenken. Wat eens debat was, zijn nu breuklijnen. Over polarisatie is veel geschreven en deze editie van het Tijdschrift voor de Politie is eraan gewijd.

Het thema is gekozen, omdat de toenemende polarisatie de politie raakt. Het is *geen* politiewerk als standpunten worden gewisseld. Als echter mensen tegenover elkaar komen te staan, kan dat het zomaar wél worden. Zeker als mensen of groepen hun standpunten kracht bijzetten door de openbare orde te verstoren of door zich tot andersdenkenden te richten met belediging, bedreiging of geweld. Dan worden grenzen overschreden. We herinneren ons de onlusten rond kernenergie en kernwapens en de krakers- en kroningsrellen. We hebben dit soort rellen lange tijd niet gezien, maar actuele thema's als milieu, vluchtelingen, de ongelijkheid tussen mensen en nu corona lijken mensen te verlokken om weer nadrukkelijk van zich te laten horen. Zo trekt COVID-19 momenteel breuklijnen door families, binnen organisaties en op straat.

Het is prachtig om in een land te leven waarin mensen ideeën, opvattingen en zelfs overtuigingen *mogen* hebben. De kern van een democratie is dat zelfs – of juist – het geluid van de kleine minderheid er net zo goed toe doet. Debat draagt bij aan rijkere reacties op moeilijke kwesties. Vaak raakt de actualiteit taaie vraagstukken, 'wicked problems', ongekende problematieken. Hoe waardevol is het om de verschillende perspectieven rond het vraagstuk in het debat te verkennen? Dat vergroot de kans om er zinvolle meervoudige handelingsperspectieven aan te verbinden. Precies daarom heeft dit tijdschrift de missie om bij te dragen aan het vrijmoedige debat. Met artikelen die met goed

onderbouwde opvattingen uitnodigen tot dialoog en bijdragen aan rijke oplossingen.

Ik kijk, ook daarom, graag naar debatten in de Tweede Kamer. Zeker in deze tijd, met veel politieke fracties waarbij zeer uiteenlopende opvattingen worden gebracht. Het verloop van een debat is zo vormgegeven dat iedereen de ruimte krijgt om de eigen standpunten naar voren te brengen. De Tweede Kamer, als centrum van onze democratie, als demonstratie hoe je inhoudelijk tegenpolen kunt zijn maar tegelijkertijd respect toont voor de ander. Ik schrik echter telkens weer als ook daar wisseling van inhoudelijke standpunten overgaat in aanvallen op de persoon van de ander. De harde toon in de Kamer zal de confrontaties op straat niet verzachten.

In onze samenleving is ongekend veel ruimte om voor eigen standpunten op te komen. Sommigen tonen desondanks geen respect voor de grenzen van deze ruimte. Wat we dan zien, wordt méér dan het opkomen voor een standpunt, het is ondermijning van de rechtsstaat. Dat wordt des te manifester als zij daarin ook de confrontatie zoeken met de politie, die juist staat voor de waarden van de rechtsstaat. Dat heeft niets meer met inhoudelijke standpunten te maken. De politie is immers geen partij in het inhoudelijke debat, want de politie is neutraal. De politie staat ervoor dat mensen hun opvattingen mogen geven, binnen de ruimte die onze samenleving daarvoor biedt. Een confrontatie met de politie is dus een confrontatie met de waarden van de democratie. Je vraagt je af of men beseft wat men op het spel zet. De ernst van dit gedrag reikt daarom veel verder dan louter openlijk geweld tegen de politie. Ik hoop dat velen – tweedekamerleden, rechters, journalisten en wie-dan-ook – deze logica met mij delen.

Jaco van Hoorn
Hoofdredacteur

HET TIJDSCHRIFT
VOOR DE

Politie

NUMMER 4 • 2021

6

Het anti-overheidssentiment lijkt weer springlevend. Wat is de **rol van de politie** in deze tijden van **polarisatie**?

12

Hoe kan de politie in contact komen met deels nieuwe groepen demonstranten en activisten die zich ook digitaal manifesteren en organiseren? Jelle van Buuren onderzoekt het fenomeen **'complotdenken'**.

16

De politie werkt graag aan een goede relatie met de bevolking. Hoe pakte dat uit bij het handhaven van de **avondklokken in de Haagse Schilderswijk**?

Coverfoto
Roel Dijkstra

Colofon

Nummer 4, jaargang 83

Verantwoordelijk uitgever

Mr. Stephan Svacina
Gompel&Svacina bv
Antwerpen / 's-Hertogenbosch
info@gompel-svacina.nl
www.gompel-svacina.eu

Hoofdredacteur

Drs. Jaco van Hoorn MPA

Redactie

Dr. Maud van Bavel; Mr. Greetje Bos;
Marcel Bruinsma MBA; dr. mr.
Barbara van Caem; dr. Merlijn van
Hulst; mr. dr. Wouter Jong; Evert Jan
Kasteel EMSD; dr. Edwin Kruisbergen;
dr. Wouter Landman; dr. Joery
Matthys; dr. Marc Schuilenburg;
dr. Annika Smit; Marjolein Smit Arnold
Bik MPA; dr. Ronald van Steden; prof.
dr. Pieter Tops; mr. Hans de Vries

Eindredactie en redactieadres

Jan van Balkom MA
+31 (0)6 13470687
Achterstraat 95
5268 EB Helvoirt
jan.vanbalkom@gompel-svacina.nl

Boekenredactie en recensies

Dr. mr. Barbara van Caem
Alpen Rondweg 23
1186 CV Amstelveen

22

Professor **Paul Ponsaers** legt overeenkomsten en verschillen uit tussen **rechts-extremisme en links-extremisme**. Joery Matthys en Hans de Vries gingen erover met hem in gesprek.

34

Tom van Ham over **vechtgroepen, polarisatie en openbare orde**.

En verder

21 Column

Hans Boutellier: de huidige polarisatie is een groot politieel vraagstuk

28 Professionalisering

Bas Böing en Peter de Vries pleiten voor scholing om etnisch profileren uit te bannen

33 Column

Peter Klerks: maatschappelijke kwesties laten ook dienders niet onberoerd

38 Fenomeenanalyse

Als 'heilige woede' zich ontwikkelt tot ontsporing

42 Inclusie

Saniye Çelik over de noodzaak dat de politie in haar gelederen niemand uitsluit

46 Gelezen

Barbara van Caem las 'Introvert leiderschap' van Karolien Koolhof

Advertenties

Irene Schaddelee-Pesch
+31 (0)6 23700323
info@is-acquisitie.com

Abonnementen

Het Tijdschrift voor de Politie verschijnt vier keer per jaar en is gratis voor hoger opgeleide politiemensen. Overheid/instelling/zakelijk: €172,- Privépersoon: €86,-

Abonnementen lopen per kalenderjaar en worden automatisch verlengd, tenzij uiterlijk 30 dagen voor de vervaldatum bij onze abonneeservice wordt opgezegd.

Abonneren kan via www.websitevoordepolitie.nl of via onze abonneeservice.

Gompel&Svacina Abonneeservice

Postbus 105
2400 AC Alphen aan den Rijn
Tel. NL: 0031 (0)172476085
Tel. BE: 0032 (0)25888745
E-mail: TVP@spabonneeservice.nl

IS HET ANTI-OVERHEIDSSSENTIMENT
TERUG VAN WEGGEWEEST?

POLARISATIE EN DE ROL VAN DE POLITIE

Westerse samenlevingen lijken verdeelder dan ooit (bijvoorbeeld Brexit, Trump). Op de straten van die samenlevingen zien we de terugkeer van grootse mensenmassa's in protest en soms in gewelddadige opstand. Het idee van de revolutie is terug van weggeweest.¹ Dit is niet de eerste keer in de geschiedenis. In de twintigste en eenentwintigste eeuw zijn er drie grote protestgolven geweest. Dat zijn periodes dat mensen graag en veel de straat op gingen, in zowat de hele (westerse) wereld. Dat gebeurde in de jaren 1930, eind jaren 1960 en nu dus: een protestgolf die zo rond 2010 begint.²

Over de auteurs

Tom Postmes is hoogleraar sociale psychologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Namkje Koudenburg is universitair hoofddocent sociale psychologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Frank Gootjes is promovendus sociale psychologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Chantal D'Amore (MSc) is promovenda aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Tijdens zo'n protestgolf is maatschappelijk ongenoegen overal voelbaar, zelfs in het politieke centrum. Maar aan de randen van het politieke spectrum richt ongenoegen zich vaak tegen de *ander*: men haat de staat, men walgt van immigranten of van het grootkapitaal, men verkettert mensen met een andere politieke kleur. We leven wederom in zo'n tijd. En dat kan nog even duren. In Nederland eindigde de protestgolf van de jaren '60 eigenlijk pas in 1980: 'geen woning, geen kroning'. Polarisation is een soort toverwoord waarmee we zo'n stuip van de geschiedenis proberen te begrijpen. Wat is polarisatie?

Welke rol speelt het in de huidige onrust? En wat betekent dit voor de politie?

Wat is polarisatie?

In de kern is polarisatie de neiging van een groep om radicalere standpunten in te nemen. In de jaren '60 bloeide een zeer grote hoeveelheid onderzoeksliteratuur naar polarisatie op. Niet toevallig was dat tijdens de vorige grote protestgolf. Dat onderzoek liet zien dat in discussies (bijvoorbeeld over Vietnam) mensen geleidelijk extremere standpunten innemen. Als de groep gemiddeld *tegen* is, worden de leden gedurende de discussie nog net iets meer

tegen dan ze al waren. Dat werkt overigens twee kanten op. Als de groep gemiddeld *voor* is, dan schuiven de leden als gevolg van een groepsgesprek óók op. Met als logisch gevolg dat polarisatie de verschillen tussen groepen vergroot.³

Waarom verschuiven de meningen als gevolg van communicatie binnen de eigen groep? Daar zijn grofweg drie redenen voor, die elkaar niet uitsluiten. Als mensen anderen horen zeggen dat ze *tegen* zijn, dan raken ze daarvoor overtuigd, vooral als ze steeds nieuwe argumenten horen. Ook is het tijdens zo'n dialoog zo dat veel mensen proberen om niet uit de toon te vallen en misschien proberen ze zelfs om zich van hun meest progressieve (of conservatieve) kant te laten zien: kijk mij eens radicaal zijn! Ten slotte is het voor de groep als geheel juist prettig om een herkenbaar standpunt te hebben en zich daarmee te onderscheiden. Dit zie je onder meer in de politiek: het is aantrekkelijk om je als partij te keren tegen het coronatestbewijs of vóór de wet voltooid leven. Het hebben van een herkenbaar standpunt is aantrekkelijk en kan binnen de groep uitgroeien tot iets dat sterk normatief is.

Wat bijzonder is aan deze vroege onderzoeksliteratuur: het gaat vooral over wat er binnen groepen gebeurt. Maar in de volksmond betekent polarisatie vooral iets anders: een clash *tussen* twee groepen. Waarin de meningen uit elkaar groeien. Polarisation heeft connotaties van versplintering, het verdwijnen van eenheid. Interessant is dat daar eigenlijk maar weinig groepsonderzoek naar is.

Dit 'vroege' onderzoek naar polarisatie doofde langzaam uit. Rond de eeuwwisseling leek zo goed als niemand meer in polarisatie geïnteresseerd. Waarom? Misschien speelde het feit

Een **demonstrerende massa** is uiteindelijk niets anders dan een grote groep die **gehoord** wil worden

dat het niet meer zo relevant leek een rol. De economie draaide als een trein. De muur was gevallen en ideologische strijd leek verleden tijd. Demonstreren en protesteren was iets dat ze alleen in Frankrijk nog deden.⁴

Fast forward naar de jaren '00

De interesse in polarisatie maakt geleidelijk een comeback. De aanjagers van die interesse zijn drie verweven fenomenen. De eerste is de toegenomen aandacht voor radicalisering en politiek/ideologisch geweld, mede door '9/11'. Radicalisering van individuen is niet zomaar toe te schrijven aan de polarisatie van hele groepen. Als er al in groepsverband wordt geradicaliseerd, dan komt dat vaak doordat een minderheid zich afscheidt en andere actie-vormen omarmt.⁵

Maar omgekeerd laat onderzoek zien dat radicale groepen wel polarisatie kunnen aanjagen. De acties van Kick Out Zwarte Piet en van de 'blokkeerFriezen', bijvoorbeeld, zetten een maatschappelijk conflict op scherp. De media versterken dit door vooral de focus op extreme acties te leggen en te refereren naar twee kampen: 'voor' óf 'tegen', met weinig aandacht voor de genuanceerde middengroep. Als gevolg van deze acties lopen discussies soms hoog op: men denkt sneller in termen van 'goed' en 'kwaad'.⁶ En dus gaat men de dialoog en

- 1 Postmes (2020) gaf onlangs een lezing over de terugkeer van de revolutie in onze samenleving voor Studium Generale Groningen. Kijk hem terug op <https://sggroningen.nl/evenement/return-revolution>
- 2 Over protestgolven van vroeger en nu zie onder meer: Postmes, T., van Bezouw, M., & Kutlaca, M. (2014). Van collectief ongenoegen tot ordeverstoringen. Den Haag: WODC. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/2059>
- 3 Voor een overzicht van en reflectie op deze literatuur zie Turner, J.C. (1991). *Social influence*. Thomson Brooks/Cole Publishing Co.
- 4 Al stond het onderzoek naar polarisatie een tijd op de waakvlam, enkelen probeerde de drie verklaringen te integreren: Postmes, T., Spears, R., Lee, A.T., & Novak, R.J. (2005). Individuality and social influence in groups: Inductive and deductive routes to group identity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(5), 747.
- 5 Zie onder meer della Porta, D., & Haupt, H.-G. (2012). Patterns of Radicalization in Political Activism: An Introduction. *Social Science History*, 36(3), 311–320. Ook Postmes et al. (2014)
- 6 D'Amore, C., van Zomeren, M., & Koudenburg, N. (2021). Attitude Moralization Within Polarized Contexts: An Emotional Value-Protective Response to Dyadic Harm Cues. *Personality and Social Psychology Bulletin*, <https://doi.org/10.1177/01461672211047375>

- 7 Koudenburg N. & Kashima Y. (2021). A Polarized Discourse: Effects of Opinion Differentiation and Structural Differentiation on Communication. *Personality and Social Psychology Bulletin*. doi:10.1177/01461672211030816
- 8 Rond de eeuwwisseling kwamen een aantal invloedrijke dystopische analyses van internet op, zie Fisher, D.R., & Wright, L.M. (2001). On Utopias and Dystopias: Toward an Understanding of the Discourse Surrounding the Internet. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 6(2). <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2001.tb00115.x>
- 9 Finkel, E.J., Bail, C.A., Cikara, M., Ditto, P.H., Iyengar, S., Klar, S., Mason, L., McGrath, M.C., Nyhan, B., Rand, D.G., Skitka, L.J., Tucker, J.A., Van Bavel, J.J., Wang, C.S., & Druckman, J.N. (2020). Political sectarianism in America. *Science*, 370(6516), 533–536. <https://doi.org/10.1126/science.12351>
- 10 Hartevelde, E. (2021). Fragmented foes: Affective polarization in the multiparty context of the Netherlands. *Electoral Studies*, 71, 102332. Zie ook: Reiljan, A. (2020). 'Fear and loathing across party lines' (also) in Europe: Affective polarisation in European party systems. *European journal of political research*, 59(2), 376–396. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12351>
- 11 Enkel in de laatste maanden verschenen relevante nieuwe rapporten en boeken, zoals: Caspar van den Berg en Annemarie Kok (2021). *Regionaal maatschappelijk onbehagen: Naar een rechtstatelijk antwoord op perifeer ressentiment*. Rijksuniversiteit Groningen. Sjoerd Beugelsdijk (2021).

het open gesprek over deze maatschappelijke kwesties liever uit de weg.⁷ Je ziet dit fenomeen op dit moment rond corona sterk opspelen: het is gemakkelijker om als 'wappie' of complotdenker te worden weggezet, of omgekeerd als clown. Ook kunnen 'neutrale' Nederlanders gedwongen worden om positie te kiezen.

De tweede reden dat polarisatie meer aandacht krijgt, is de toegenomen zorg over internet. Ergens aan het begin van de eeuw krijgt het soms wat blinde enthousiasme over de nieuwe technologie steeds vaker weerwoord van mensen die wijzen op de gevaren van internet en de sinistere gevolgen van de macht van grote techbedrijven zoals Facebook. Sociale problemen zoals polarisatie worden toegeschreven aan de vrijheden die mensen zich op het anonieme internet kunnen veroorloven, aan internetbubbels en algoritmes die ons zicht op de realiteit vertekenen. De zorg is dat op internet, gaming platforms of sociale media een soort moderne sektes kunnen ontstaan die, vrij van het reguliere maatschappelijke verkeer, een bedenkelijk soort ideeën ontwikkelen.⁸

De derde reden is de steeds feller wordende strijd tussen Republikeinen en Democraten in de Verenigde Staten. Dat wakkert met name onder politicologen in de VS de oude interesse in polarisatie sterk aan. Uiteraard is die diepe politieke tweedeling in de VS een reëel en groot probleem. Maar de term

'polarisatie' suggereert dat die groepen verschillen van elkaar omdat ze het fundamenteel oneens zijn.

En daar zie je in de VS iets interessants: onderzoek laat eigenlijk *niet* zien dat Republikeinen en Democraten steeds meer en heviger van mening verschillen. Dat deden ze tot op zekere hoogte altijd al en dat stond in het verleden samenwerking niet in de weg. Maar hoe die twee groepen elkaar en elkaars standpunten *waarden*, dat is wél sterk veranderd. Amerikaanse politicologen noemen dat ook wel 'affectieve polarisatie'. Republikeinen krijgen de laatste decennia steeds meer een hekel aan Democraten en hun standpunten (*woke*) en andersom.⁹

Ook in Nederland is de comeback merkbaar: men heeft sterk het *gevoel* dat de maatschappij bol staat van tweedeling en strijd. Dit gevoel wordt aangewakkerd door populistische politici die verschillen op scherp zetten in een toenemend vijandig politiek klimaat. Deze vijandigheid tussen politieke tegenpolen zien we vooral als het gaat om onderwerpen met een sterke morele lading, zoals onderwerpen gerelateerd aan cultuur en identiteit. Ze zijn het dan niet alleen oneens, maar ze schrijven vooral ook kwade bedoelingen toe aan de ander.¹⁰ Er is een continue zorg over kloven in de samenleving.¹¹

Ondanks alle zorg voor tweedelingen laat onderzoek van onder meer SCP zien dat het

met die kloven in Nederland best mee lijkt te vallen. Ook met de scherpe meningsverschillen valt het wel mee (zeker in vergelijking met de VS).¹² Het is paradoxaal. Eigenlijk is de grootste kloof in Nederland die tussen theoretisch en praktisch opgeleiden.¹³ In toenemende mate hebben die lagen in de bevolking ook hun eigen 'zuilen', hun eigen media en hun eigen politieke partijen.¹⁴

Welke rol speelt polarisatie in de huidige onrust?

Maar dat alles betekent natuurlijk niet dat we in een land van pais en vree wonen. Integendeel. De wereldwijde protestgolf die in 2010 begon, bereikte in 2017-2018 eindelijk de Lage Landen. De deining was gelijk enorm.¹⁵ Maar deze nieuwe protestgolf is in zoveel opzichten anders dan die van de jaren '60. Opvallend is bijvoorbeeld: het politieke midden demonstreert volop mee. CDA-jongeren maken een selfie op de trekker en laten op sociale media zien hoe radicaal ze zijn. Ook is mobilisatie sneller en onvoorspelbaarder dan ooit. Dat komt door sociale media. Recent onderzoek laat zien dat extreme en vijandige berichten daar vaker worden gedeeld en een groter publiek bereiken. Dit komt deels door de algoritmes van platforms als Twitter en Facebook, maar ook doordat gebruikers graag extreme dingen lezen en ze graag delen.¹⁶ Hoe dat komt, zie je al in dat 'oude'

polarisatieonderzoek: het tonen van sterke afkeuring is nu eenmaal een goede manier om je te laten zien, om sociale banden met gelijkgezinden aan te halen en om saamhorigheid te versterken.¹⁷

Wat ook nieuw is: nepnieuws wordt verspreid als nooit tevoren. Het georganiseerde en grootchalige karakter van die desinformatie valt ons op: er gaat veel geld naartoe. We vonden dat het erg lang duurde voordat de overheid tegen die georganiseerde en georkestreerde desinformatie in actie kwam.

Daar komt bij: het anti-overheidssentiment is terug van weggeweest. Toen wij in 2013 voor het ministerie van Binnenlandse Zaken een boek schreven over maatschappelijke onrust, bespraken we ook het kroningsoproer en de krakersbeweging.¹⁸ Men kon zich toen nog niet voorstellen dat we zoiets ooit weer opnieuw zouden krijgen. Maar enkele jaren later is het actief verzet tegen de overheid, in een heel andere vorm, terug. Onlangs nog zagen wij in ons onderzoek dat een kwart van de Nederlanders van mening was dat 'het hele systeem omvergeworpen moet worden, *desnoods met geweld*'¹⁹, en dat steun hiervoor sterk voorspeld werd door maatschappelijk onbehagen.²⁰

Ten slotte is een groot verschil met de jaren '60 dat er niet één progressief ideaal is waar al die protesten en onrust uit voortkomen. Het 'langharige werkschuw tuig' van die tijd was zelfbewust: de samenleving moest en

- 12 Dekker, P., & den Ridder, J. (2019). *Burgerperspectieven 2019*. Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://www.scp.nl/publicaties/monitors/2019/03/29/burgerperspectieven-2019-1>
- 13 Zie Dekker & Den Ridder (2019, p. 44-46). Tussen de geruuststellende woorden over polarisatie leest u ook dat verschillen in opvattingen tussen opleidingsniveaus toenemen, onder andere op gebied van EU, de voordelen van een open economie en meebeslissen over politieke kwesties.
- 14 van der Bles, A.M., Postmes, T., LeKander-Kanis, B., & Otjes, S. (2018). The consequences of collective discontent: A new measure of zeitgeist predicts voting for extreme parties. *Political Psychology*, 39(2), 381-398.
- 15 Postmes, T. (2019, October 24). Protestgolf brengt kans op escalatie in Nederland. NRC. <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/10/24/protestgolf-brengt-kans-op-escalatie-in-nederland-a3977927>
- 16 Zie o.m. Settle, J.E. (2018). *Frénemies: How social media polarizes America*. Cambridge University Press, en Brady, W.J., Crockett, M.J., & Van Bavel, J.J. (2020). The MAD Model of Moral Contagion: The Role of Motivation, Attention, and Design in the Spread of Moralized Content Online. *Perspectives on Psychological Science*, 15(4), 978-1010. <https://doi.org/10.1177/1745691620917336>. Daarnaast kan online polarisatie deels ook *perceptie* zijn: Roos, C.A., Koudenburg, N., & Postmes, T. (2021). Dealing with disagreement: The depolarizing effects of everyday diplomatic skills face-to-face and online. *New Media & Society*, 1461444821993042.
- 17 Zie Greijdanus, H., de Matos Fernandes, C.A., Turner-Zwinkels, F., Honari, A., Roos, C.A., Rosenbusch, H., & Postmes, T. (2020). The psychology of online activism and social movements: Relations between online and offline collective action. *Current Opinion in Psychology*, 35, 49-54. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2020.03.003> en voor een recent Nederlands onderzoek naar Groningse maatschappelijke onrust zie Greijdanus, H., & Postmes, T. (2018). *Sociale media en collectieve actie rondom de gasboringen in Groningen*. Rijksuniversiteit Groningen. https://research.rug.nl/files/77004482/Onderzoeksrapport_Sociale_media_en_collectieve_actie_rondom_de_gasboringen_in_Groningen_tcm31_379246.pdf
- 18 Postmes, T., van Bezouw, M., Täuber, S., & van de Sande, H. (2013). *Stampij en sociale onrust in Nederland?: Naar een beter begrip van 21e-eeuws protest en oproer*. Rijksuniversiteit Groningen. https://research.rug.nl/files/150265378/Rapport_SocialeOnrust.pdf
- 19 Kuppens, T., Gootjes, F., Boendermaker, M., Gordijn, E., & Postmes, T. (2020). *Ongenoegen, migratie, gastvrijheid en maatschappelijke onrust*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). <http://hdl.handle.net/20.500.12832/2300>
- 20 Gootjes, F., Kuppens, T., Postmes, T., & Gordijn, E. (2021). Disentangling Societal Discontent and Intergroup Threat: Explaining Actions Towards Refugees and Towards the State. *International Review of Social Psychology*, 34(1), 8. <https://doi.org/10.5334/irsp.509>

kón anders. Onze indruk is dat de moderne protesten veel vaker worden gedreven door angst en machteloosheid. In de lockdowns tijdens corona zagen we dat sociale afzondering en vele uren online kunnen bijdragen aan onthechting, verlies van realiteitsbesef en angstigheid. Angst en onzekerheid zijn vaak emoties waardoor mensen in hun schulp kruipen. Maar online zien wij steeds meer groepen die angst aanwakken (we worden belegerd, we worden overlopen, we worden gemarginaliseerd) en die dat koppelen aan een oproep tot zelfverdediging en verzet. Daarbij wordt soms geweldgebruik verheerlijkt. Vaak zijn de idealen daarbij ver te zoeken: de motor is de overtuiging dat 'de samenleving verrot is'.

Wat betekent dit voor de politie?

Hoe kunnen we omgaan met deze nieuwe protesten? We moeten nog veel leren over hoe we effectief reageren op ontwikkelingen op sociale media. Het doelbewust nepnieuws verspreiden, ophitsing en bedreigingen zijn ook op internet ontoelaatbare gedragingen. Maar net zo belangrijk is om 'af te stoffen' wat we al wisten. Na het kroningsoproer van 1980 wist iedereen: de wapenwedloop had gefaald. Er is een jarenlange uitstekende samenwerking tussen wetenschap en politie ontstaan. Wij hebben, samen, enorm veel geleerd over effectieve aanpak. Die kennis is juist nu hard nodig.²¹ De belangrijkste les: het is niet handig om als overheid en als politie de mensen tegen je te verenigen. Maar toch zagen we in de coronatijd dat de kleine groep anti-overheidsactivisten en de kleine groep complotdenkers te vaak over één kam werden geschoren met een veel grotere groep die legitieme zorgen hadden: over de inperking van burgerlijke vrijheden, over de gezondheidsschade die de corona-aanpak berokkende, of over de economische klappen die zij kregen. Dat verenigde heel verschillende groepen. Het gaf de extremen een groot podium.

Een andere les: investeren in *soft skills* is effectiever dan investeren in repressie. Een

Het faciliteren van protest is de beste manier om te zorgen dat polarisatie binnen de perken blijft

demonstrerende massa is uiteindelijk niets anders dan een grote groep die gehoord wil worden. Als je naar ze luistert, dan hoeven ze, een volgende keer, geen extremere middelen te gebruiken om gehoor te vinden. Anders gezegd: luisteren verkleint de kans op escalatie.²² Dat is voor een groot deel de taak van politiek en bestuur. Die heeft jarenlang 'naast de boze burger' gestaan.²³ En al die tijd zagen we nauwelijks boze burgers op straat. De laatste jaren zien we wél massa's de straat op gaan. Maar of het ze nu om onderwijs, klimaat, stikstof, zwarte piet of corona ging: zij lijken vooral bang en machteloos. Dat vereist een ander soort luisteren.²⁴

Goed luisteren en begrip tonen is niet alleen het werk van de politiek. Het zijn ook de meest effectieve en veilige wapens van de politie. Je gebruikt ze voor een goede analyse vooraf: wie zijn die demonstranten en wat willen ze? Je gebruikt ze voor het opbouwen van goede relaties, korte communicatielijnen, voor onderhandelen over wat tijdens de demonstratie wel en niet mogelijk is. Je gebruikt ze vooral om demonstranten duidelijk te maken: de politie gaat jullie demonstratierecht faciliteren.²⁵ Natuurlijk kan de politie er niet voor zorgen dat bestuurders goed luisteren, maar of je het nu met ze eens bent of niet: het faciliteren van protest is de beste manier om te zorgen dat de polarisatie in Nederland binnen de perken blijft.

- 21 Zie onder meer Reicher, S., Stott, C., Drury, J., Adang, O., Cronin, P., & Livingstone, A. (2007). Knowledge-based public order policing: Principles and practice. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 1(4), 403–415. En ook Postmes et al. (2014).
- 22 Dit zien we vooral in Groningen sterk terug: Greijdanus, H., & Postmes, T. (2018). We zien het overigens ook in onderzoek wat we op dit moment nog uitvoeren, naar andere casussen in Noord Nederland (van Wonderen & Postmes, in voorbereiding).
- 23 de Lange, S., & Zuure, J. (2018). *#WOEST: De kracht van verontwaardiging*. AmsterdamAUP.
- 24 Voor de relaties tussen emoties en het gedrag dat eruit voortkomt: zie Postmes et al. (2014).
- 25 Zie Reicher et al. (2007) en Postmes et al. (2014).

HET SOCIALE CONTRACT TUSSEN BESTUUR EN BURGERS IS AAN **COMLOT-**EROSIE ONDERHEVIG **THEORIEËN EN SOCIALE POLARISATIE**

De coronacrisis heeft gewerkt als een magneet die verschillende groepen burgers, met verschillende grieven en emoties, naar elkaar toe heeft getrokken. Dat heeft geleid tot een amorfe maar aanhoudende protestgolf, met soms rauwe randjes en de nodige complottheorieën. Wat betekent dit voor de sociale polarisatie in Nederland en wat betekent dit voor de politie? Gevraagd: een groot hart, een vrije geest en een hele rechte rug.

Het is inmiddels een bekend beeld: op demonstraties tegen het coronabeleid komt een gezelschap af dat zich moeilijk onder een noemer laat scharen. De namen waaronder de demonstraties worden georganiseerd variëren. De ene keer gaat het onder de banier van 'Nederland in Opstand', de andere keer onder het vaandel van 'Police for Freedom', weer een andere keer gaat het om 'Marsen voor de Vrijheid'. Hippiërs staan naast demonstranten uit de entertainmentindustrie, veteranen (of mensen die zich voordoen als veteranen) staan zij aan zij met activisten uit het spirituele milieu, voetbalhooligans en extreemrechtse activisten zoeken de confrontatie met de

politie, bezorgde burgers zien de democratie en vrijheden in gevaar komen, Kamerleden van Forum voor Democratie houden toespraken over de *Great Reset* en geharnaste complotdenkers richten hun pijlen op de vermeende satanistische pedofiele netwerken van de elite.

Complotdenken

Voor de complotdenkers kunnen zich verheugen in grote belangstelling. De groep wordt over het algemeen negatief bejegend. Het zijn wappies, ze zijn gevaarlijk, ze zijn irrationeel en ervoor verantwoordelijk dat Nederland nog steeds niet helemaal van slot is. Die benadering is niet terecht. Er is een grijs gebied tussen

Over de auteur

Dr. Jelle van Buuren is universitair docent aan de Universiteit Leiden – Institute of Security and Global Affairs.

complotdenken en kritische vragen stellen bij het coronabeleid van de overheid. Complotdenken heb je in allerlei geuren en kleuren. Bovendien is een bij voorbaat negatieve benadering niet dienstig aan het begrijpen van wat mensen naar complotideeën drijft. Complotideeën hebben een functie, zeker in tijden van crisis en grote onzekerheid, zoals de huidige tijd. Alles wat zó normaal leek, dat we er eigenlijk niet eens meer bij stilstonden, stond plotseling op losse schroeven. Scholen en universiteiten werden gesloten. Bedrijven werden stilgelegd. Ouderen in verzorgingshuizen konden geen bezoek meer krijgen. Mensen moesten in thuisisolatie. Voor langere tijd werd Nederland geregeerd via nooddecreten. De democratie stond in pauzestand. In plaats van politici leken deskundigen het voor het zeggen te hebben. Als klap op de vuurpijl werd een zeer omstreden avondklok ingesteld. Het is een menselijke behoefte om duidelijkheid en houvast te willen hebben: wat is er aan de hand, wie of wat heeft de huidige crisis veroorzaakt, hoe krijgen we de toekomst weer terug? Het wantrouwen tegen autoriteiten en instituties dat zich toch al onder een deel van de bevolking had genesteld werd extra aangewakkerd. Als de informatie van de autoriteiten ook nog (onvermijdelijk) onvolledig is of tegenstrijdig, het beleid soms zwalkt en kritische deskundigen nauwelijks aan het woord komen, is het niet heel raar dat mensen op zoek gaan naar alternatieve informatie en verklaringen. En die zijn volop te vinden op de sociale media. Een complotverhaal biedt op zo'n moment een welkom, want overzichtelijk en schematisch idee van oorzaak en gevolg, goed en fout, schuld en onschuld.

Zo'n verklaring biedt niet alleen rationeel houvast – ik weet hoe de wereld in elkaar steekt, mij maak je niets wijs. Het biedt vooral een existentiële zekerheid. Het is een menselijke behoefte om zin en betekenis aan het leven te geven, een stabiele identiteit te koesteren,

zichzelf te kunnen verbinden met de wereld om hen heen. Het idee alle controle kwijt te zijn, speelbal te zijn van grote krachten waar geen invloed op uit is te oefenen, er niet meer toe te doen, niet gehoord en gezien te worden leidt tot fundamentele onzekerheid en onvrede. Ook daar spelen complotverhalen op in. Vaak zitten er spirituele en religieuze elementen in: mensen 'ontwaken' en gaan een hogere Waarheid zien. Hoewel complotideeën soms heel feitelijk en rationeel lijken, drukken ze eerder gevoelens dan ratio uit.

Complotverhalen hebben daarnaast ook nog een sociale betekenis. Er vormen zich complotgemeenschappen, waarin mensen gehoord en gezien worden, waarin ze niet belachelijk worden gemaakt en waarin ze met elkaar het idee hebben een voorhoede te zijn die wél de waarheid onder ogen durft te zien, die wel doorheeft hoe de wereld in elkaar zit. Dat verklaart voor een deel het amorf karakter van de protestgolf: de coronacrisis heeft als een magneet die verschillende groepen burgers, met verschillende grieven en emoties, naar elkaar toe getrokken. Bovendien is het spannend en uitdagend om op zoek te gaan naar 'de' waarheid; als een detective proberen gebeurtenissen te analyseren en te verklaren, zelf aan het roer te staan en zelf te mogen bepalen wat 'waar' is. Het wordt als een bevrijding ervaren. Ook de waarheid is inmiddels geïndividualiseerd.

Verbinding en polarisatie

Complotdenken en complotdenkers moeten dus niet bij voorbaat worden weggezet als gek en gevaarlijk. Maar er zitten wel degelijk ook rauwe randjes aan. Het mozaïek aan demonstranten laat zich ook terugzien in de gehanteerde actiemethoden. Het merendeel van de demonstranten gedraagt zich naar het motto van liefde, vrijheid en verbinding. Maar er zijn ook te veel voorbeelden van haatdragende, gewelddadige of bedreigende oproepen

Voor het veganistische restaurant Waku Waku in Utrecht verzamelde zich eind september 2021 een bont gezelschap demonstranten. Ze waren solidair met de restaurant-eigenaren, die principieel weigerden de coronatoegangsregels na te leven, waarop de Utrechtse burgemeester het pand liet sluiten. De eigenaren lieten weten te staan voor 'vrijheid, inclusiviteit, diversiteit, liefde en verbinding'. De coronatoegangsregels stonden haaks op deze idealen. De tientallen demonstranten werden uiteindelijk door de politie afgevoerd. Via een crowdfundingactie werd binnen een paar dagen meer dan tweehonderdduizend euro opgehaald om de eigenaren financieel te ondersteunen.

op sociale media. Politici, deskundigen, journalisten, maar ook politiefunctionarissen krijgen ermee te maken en moeten soms worden beveiligd. Doodsbedreigingen worden geuit en namen en adressen openbaar gemaakt, al dan niet vergezeld van de oproep om tot actie over te gaan. En het blijft niet altijd bij woorden. Testlocaties zijn vernield, 5G-zendmasten zijn in brand gestoken, een vuurwerkbom werd geprobeerd tot ontploffing te brengen bij een vaccinatielocatie. Bij demonstraties wordt de politie soms geconfronteerd met grof geweld. Verbinding en polarisatie gaan hand in hand.

Die polarisatie komt overigens van meerdere kanten. De groep actieve coronademonstranten en anti-vaxxers wordt nauwkeurig en systematisch gevolgd door activisten die niets moeten weten van complotdenkers en anti-vaxxers. Ze publiceren berichten uit Telegram-kanalen, maken de 'complotwapies' stelselmatig belachelijk, onderstrepen de extreemrechtse sympathieën die in sommige kanalen zijn te beluisteren, doen aangifte bij de politie en roepen op tot het sluiten van diverse kanalen. Het leidt tot paranoia in de complotplatforms, waar men als snel de invloed vermoedt van trollen, spionnen van de AIVD of de NCTV ontwaart of anderszins de hand van de nieuwe wereldorde ziet. En ook onderling zijn er in de complotmilieus volop twisten en verwijten. De eigenaars van Waku Waku worden ervan verdacht alleen maar op het geld van de crowdfunding uit te zijn geweest. Er wordt voortdurend gesproken over de 'controlled opposition': zogenaamde anticorona-activisten die in werkelijkheid ook

tot het complot behoren en proberen het verzet onschadelijk te maken.

Naast verticale polarisatie – activisten tegen de overheid en overheidsbeleid – zien we dus ook in toenemende mate horizontale polarisatie: tussen burgers onderling. De coronacrisis laat zien dat complotdenken niet de hobby is van enkele randfiguren in de samenleving, zoals lange tijd de comfortabele gedachte was. De onzekerheid die is ontstaan door de coronacrisis – alles dat normaal, stabiel en voorspelbaar leek, is op losse schroeven komen te staan – en het complotdenken dat daaruit is voortgekomen splijt bedrijven, gezinnen en vriendengroepen.

Maatschappelijke vrede bewaren

Wat betekent de verticale en horizontale polarisatie voor de politie? Meer dan ooit moet de politieorganisatie in staat zijn de samenleving te lezen en te begrijpen. Wat drijft de mensen die zich ook op een regenachtige zondagmiddag massaal in Amsterdam verzamelen om te demonstreren tegen het coronabeleid? Wat zijn de verschillende segmenten binnen het bonte protest? Wat zijn de grieven, emoties, frustraties, maar ook de hoop en het verlangen van deze verschillende segmenten? Hoe kan de politie, volgens het aloude motto 'kennen en gekend worden' in contact komen met deels nieuwe groepen demonstranten en activisten die zich ook digitaal manifesteren en organiseren?

Dat is geen geringe opgave, al was het maar omdat de politieorganisatie zelf onder druk staat en de lokale verankering het kind van de rekening is. De politie wordt bovendien

geconfronteerd met de gevolgen van – vaak tegenstrijdig – overheidsbeleid waar ze zelf geen invloed op heeft. Burgers kunnen te-rechte grieven en boosheid hebben; toch zal de politie handhavend moeten optreden wanneer nodig. Daarmee wordt de politie zelf ook onderdeel van het maatschappelijke conflict. De politie wordt zelfs de conflictpartij bij uitstek, stelde Piet van Reenen in het *NRC* van 20 maart 2021. ‘Een goede politie schuwt de eigen geweldsrol (...) Waar dat niet lukt, verliest de politie te veel vertrouwen bij de bevolking.’ Een deel van de coronademonstranten plaatst de politie bewust in een kwaad daglicht door slim gemonteerde filmpjes te verspreiden die suggereren dat de politie het geweld zelf uitlokt of onnodig hard optreedt. De politie kan zich daar nauwelijks tegen verweren. Op het moment dat de politie niet meer tussen een groot deel van de burgers staat, maar er tegenover, ontstaat er een probleem dat groter is dan de demonstratie of de rel van de dag zelf. De maatschappelijke onrust zal niet vandaag of morgen weg zijn. Het is onduidelijk hoe en wanneer de coronacrisis onder controle is en of het ‘oude normaal’ ooit weer terugkomt. Sociale spanningen kunnen verder oplopen rond het klimaatbeleid, het migratiebeleid, de energieprijzen, de woningmarkt en de voort etterende toeslagenaffaire. Het politieke bestel is instabiel en versplinterd, het sociale contract tussen bestuur en burgers is aan erosie onderhevig, over een nieuwe bestuurscultuur en de menselijke maat in de uitvoering van beleid wordt wel veel gesproken, maar laat weinig tastbare resultaten zien.

De politie – maar ook het bestuur – staat voor een grote opdracht: in woelige, onrustige tijden de maatschappelijke vrede zien te bewaken. Dat kan alleen met een groot hart, een vrije geest en een hele rechte rug.

Een groot hart, omdat burgers in de knel zijn gekomen door overheidsbeleid, zich in de steek gelaten voelen, gewantrouwd door de overheid

Het idee alle **controle kwijt** te zijn en **speelbal** te zijn van grote krachten leidt tot fundamentele **onzekerheid** en **onvrede**

en veel onbehagen, grieven en emoties voorstelbaar zijn, ook al hoeft het er niet mee eens te zijn.

Een vrije geest, omdat het burgers vrij staat te denken wat ze willen, ook als die ideeën gek lijken of sterk afwijken van wat de meerderheid vindt; en omdat strijd en maatschappelijk verzet, ook al schuurt en botst het, een samenleving vooruit kunnen helpen.

Een héle rechte rug: als grieven, emoties en strijd destructief worden, de grens overgaan, leiden tot geweld, intimidatie, bedreiging of het democratische proces aantasten, moet er doordacht, consequent en consistent opgetreden worden.

De geharnaste complotdenker is wellicht moeilijk te benaderen. Winst is wel te boeken waar het gaat om de veel grotere groep burgers die zich enigszins laat leiden door complotverhalen en nog open staat voor discussie of op zijn minst de democratische spelregels nog erkent. Juist die groep moet niet van de samenleving (verder) vervreemd raken. De benadering door de politie – als een van de weinig nog zichtbare vertegenwoordigers van de overheid op straat – kan daarbij een verschil maken. •

HOE VERBINDING IN DE HAAGSE SCHILDERSWIJK EEN FUNCTIE HAD BIJ HET HANDHAVEN VAN DE AVONDKLOK **HET BELANG VAN BETEKENISVOLLE VERBINDING**

Over de auteurs

Sara Stronks is verbonden aan Saxion Hogescholen en aan de Politieacademie. Zij is projectcoördinator *Schuurende verschillen*.

Maïke Gieling is werkzaam bij de Politieacademie.

Ronald van der Wal is werkzaam bij de Politieacademie.

Otto Adang is werkzaam bij de Politieacademie en de Rijksuniversiteit Groningen. Hij is supervisor *Schuurende verschillen*.

Bas Mali is werkzaam bij de Politieacademie en straflied van de Korpsleiding.

In 2010 publiceerde de Politieacademie 'Zijn wij anders? Waarom Nederland geen grootschalige etnische rellen heeft' (Adang et al., 2010). Dat in Nederland nog geen sprake was van grootschalige rellen, zo meenden de auteurs, komt door dat veiligheidspartners lokaal verankerd en op sociale cohesie gericht beleid voeren. Dat draagt bij aan relaties die op samenwerking gericht en minder conflictueus zijn. Om een veilige, vreedzame samenleving te bevorderen is het van belang om te investeren in de relatie met de diverse gemeenschappen die daar deel van uitmaken: verbinding is belangrijk. Tegelijkertijd moet dat samengaan met het stellen van grenzen en waar nodig met stevig optreden (Van den Brink, 2010).

De noodzaak van het hebben van betekenisvolle verbinding wordt onderschreven in de wetenschap en breed uitgedragen door politiek en bestuur, maar wat dit concreet vraagt van de veiligheidsprofessional is nog onvoldoende in kaart gebracht. Met als doelstelling om werkwijzen, technieken en omstandigheden te identificeren en ontwerpen die veiligheidspartners helpen om verbinding te bouwen, te bewerkstellingen en te herstellen, verrichten Hogeschool Saxion en de Politieacademie daarom sinds 2019 het vergelijkend actieonderzoek *Schuurende verschillen. Op zoek naar constructief samenleven in superdiverse wijken* in de grote steden¹.

In de onderzoeksperiode komt op verschillende momenten maatschappelijke onrust in

de onderzoeksgebieden tot uiting. In 2020 en 2021 zien we echter dat, mede door de COVID-19-crisis, de politie meer dan anders voor een uitdaging komt te staan als het gaat om het (vroegtijdig) signaleren van spanningen, conflicten de-escaleren, handhaven en tegelijk in verbinding blijven. Ze krijgt een ingrijpende en noodzakelijke rol toebedeeld in het handhaven van COVID-19-maatregelen en het omgaan met rellen en ongeregelde heden die tussen 23 en 28 januari 2021 op meer dan twintig plekken in Nederland uitbreken als reactie op het invoeren van een avondklok. Ook in de Haagse Schilderswijk, onderdeel van het verzorgingsgebied van basisteam Hoefkade – een van de bij het onderzoek betrokken politieteams – is daar sprake van.

Kennisinzameling onder politie-professionals

De onderzoekers binnen het project *Schurende verschillen* besluiten in samenspraak met de teamleiding van basisteam Hoefkade om een zogenaamde 'snelle kennisinzameling' uit te voeren onder politieprofessionals van het team en coördinatoren van buurtpreventieteams² in de Schilderswijk, met de vraag: 'Wat zijn de goede werkwijzen en (acute) dilemma's ten aanzien van het verbinden, handhaven én gezamenlijk – politie – optreden bij de avondklok?'. In dit artikel beschouwen we op basis van deze kennisinzameling³ hoe verbinding in de Schilderswijk een functie had bij het handhaven van de avondklok en van belang is in het de-escaleren van maatschappelijke onrust.

Handhaven en verbinden

Politied medewerkers geven aan dat de politie te kampen heeft met een disbalans tussen enerzijds taken en verantwoordelijkheden en anderzijds capaciteit, die wordt versterkt door COVID-19. Het gebrek aan organisatorische en systemische steun voor duurzame verbinding proberen politied medewerkers op individueel niveau te compenseren. Er wordt onderling gebeld, geappt, bijgepraat en informatie uitgewisseld, eigenlijk al vanaf de eerste lockdown. Wijkagenten hebben hierin een sleutelfunctie, maar bij bureau Hoefkade investeren ook andere (lijn)verantwoordelijken in microcontacten met de wijk. De afgelopen jaren is namelijk op districtniveau – mede door de rellen die ontstonden naar aanleiding van de dood van Mitch Henriquez – ingezet op contact met en het bouwen van verbindingen tussen de politie en (vertegenwoordigers van) de wijkgemeenschappen. Die investering, zo reflecteren de verschillende partijen, doe je in tijden van rust. Het wordt gekenschetst als het stoppen van tijd en energie in zaken waarvan

De **basispolitie** is met haar hoofdtaken in de offline wereld veelal **niet opgewassen** tegen de snelheid van **social media**

het effect niet direct zichtbaar is. Je móét dat doen omdat je anders, als het erop aankomt, niet kunt rekenen op de informatie en samenwerking die nodig is.

In aanloop naar de avondklok zien we dat verbindingen door team Hoefkade vooral worden benut ten behoeve van de informatiepositie van het team en informeren van burgers. Zodra er in de media en politiek wordt gesproken over een avondklok, moeten niet alleen roosters worden omgegooid. Ook de sfeer en sentimenten in de wijk moeten in kaart worden gebracht en de wijk moet worden geïnformeerd over de maatregel. Hierbij wordt een beroep gedaan op de reeds bestaande relaties met de gemeenschap, zoals die met (vertegenwoordigers van) de BuurtPreventie-Teams (BPT's).

In tegenstelling tot Stein en Urk blijft het op 23 januari 's avonds rustig in de Schilderswijk. Op 24 januari volgt echter een fase waarin de nadruk direct op handhaving komt te liggen. In de namiddag roept een invloedrijke *influencer* op social media op om in de Schilderswijk te gaan rellen. Die oproep blijkt een grote aantrekkingskracht op potentiële ordeverstoorders te hebben. Vanaf 19:30 uur duiken er overal auto's en scooters op in de wijk. Politie mensen, inclusief wijkagenten⁴, worden zolang mogelijk op de bike ingezet om de-escalerend op te treden en waar mogelijk het contact te zoeken,

- 1 Amsterdam Geuzenveld-Slootermeer, Den Haag Schildersbuurt-Transvaal, Rotterdam Spangen/Bospolder Tussendijken/Schiemonnd en Utrecht Kanaleneiland.
- 2 De Schilderswijk valt onder stadsdistrict Den Haag centrum, waarin zo'n 300 buurtpreventieteam medewerkers actief zijn, verdeeld over teams met 6 tot 12 personen. Zij lopen, onder regie van de gemeente, structureel rondes door de wijk, om in gesprek te gaan met wijkbewoners en -gebruikers over leefbaarheid en overlastgerelateerde veiligheidsproblematiek.
- 3 Tussen 1 en 17 februari is een onderzoeker intensief opgetrokken met het politieteam Hoefkade. Er is gedurende meedraaidiensten gesproken met verschillende politied medewerkers, wijkbewoners en wijkprofessionals. Drie coördinatoren van buurtpreventieteams en negen politied medewerkers zijn geïnterviewd.
- 4 Bureau Hoefkade en bureau De Heemstraat hebben delen de Schilderswijk als verzorgingsgebied. Bij ongeregelde heden treden de politieteams gezamenlijk op. Het in dit stuk besproken politieoptreden betreft dus niet optreden van Hoefkade maar ook van De Heemstraat.

maar kunnen niet voorkomen dat de vlam in de pan slaat. De ME moet kort worden ingezet. Vanaf de volgende dag is te zien dat in de handhavingstrategie de bestaande relaties met de wijk explicieter worden benut en ook in het politieoptreden, waar mogelijk, contact en samenwerking wordt gezocht. Die dag wordt op initiatief van een BPT-coördinator en met regie van de gemeente besloten dat de zogeheten 'gele hesjes' tot 20:00 uur mogen worden ingezet. Het gaat hier om een specifieke BPT-organisatie die ontstond naar aanleiding van de rellen na de dood van Mitch Henriquez. Een aantal sleutelpersonen van de BPT's is toen, in afstemming met gemeente en politie, met gele hesjes de wijk in gegaan, wat doorslaggevend was in de-escalatie. Hoewel deze 'gele hesjes' nadrukkelijk geen handhavingstaken hebben, gaan zij wel de straat op om in het de-escaleren van maatschappelijke onrust te ondersteunen. Zij maken daarbij actief gebruik van hun verbindingen in die wijk. In samenspraak met de politie stelt BPT-coördinator een team van wijkbewoners en sleutelpersonen met invloed samen, dat in de avond van 25 januari in de risicozone de straat op gaat om bekenden en onbekenden aan te spreken. Inmiddels is ook een verkeersring opgezet en een noodverordening afgekondigd, beide bedoeld om publiek van buiten de wijk te weren. De inzet van gele hesjes, bikers en wijkagenten weet echter niet te beletten dat het die avond weer uitloopt op ongeregelde heden en de ME er wederom kort aan te pas komt. De wijze waarop de ME, geüniformeerde politie en gele hesjes worden ingezet kent een duidelijk patroon. Daar waar ME-optreden in vol tenue nodig wordt geacht, blijven andere politiemensen weg. De harde confrontatie (binnenring) wordt zo kort mogelijk gehouden; zodra het veilig genoeg wordt, zijn in het onoverzichtelijke gebied rond de confrontatie (tweede ring) bikers – bij voorkeur met wijkagenten – actief om verdere differentiatie te bewerkstelligen. Wanneer de (veiligheids)omstandigheden dit toelaten, benaderen gele hesjes buiten de politiezone (derde ring) ongewenst publiek, dat daardoor niet of beperkt aansluiting vindt

bij de ordeverstoorers. Contact tussen vertegenwoordigers van de groepen in elke ring is daarbij essentieel.

Op dinsdag 26 januari is er nog sprake van een onrustige sfeer. De noodverordening en de verkeersring blijven van kracht en er is wederom inzet van de gele hesjes, bikers en wijkagenten. Dit lijkt effect te hebben en kort na aanvang van de avondklok is het in het aangegeven potentiële crisisgebied rustig. Vanaf woensdag 27 januari is er een normaal straatbeeld en zijn

er geen signalen meer van geplande protesten. Het verbindingsmodel wordt dominant en dient te voorkomen dat (streng) handhaving nodig is. De verkeerskring blijft van kracht tot 8 februari en de gele hesjes blijven nog enkele dagen hun rondes lopen. Volgens de politie is dan het moment aangebroken om nadrukkelijk aandacht te besteden aan nazorg en het bestendigen en bekrachtigen van verbindingen met sleutelwerkers en sleutelpersonen uit de wijk die in de voorgaande fases benut

“

Om de **sfeer** en **sentimenten** in de wijk in kaart te brengen wordt een beroep gedaan op de reeds bestaande **relaties** met de **gemeenschap**

Marechaussee ingezet bij heftige avondklokrellen

Literatuur

- Van den Brink, G.J.M. (2010). *Empathie en Handhaving*. Apeldoorn: Politieacademie.
- Adang, O.M.J., Quint, H. & Van der Wal, R. (2010). *Zijn wij anders? Waarom Nederland geen grootschalige etnische rellen heeft*. Apeldoorn: politieacademie. Lectoraat Openbare Orde & Gevaarsbeheersing.
- Stronks, S. (2017). *From Conflict to Cooperation. Exploring Police Citizen Interactions Exploring post-conflict interactions between police and citizens*. Thesis.
- Furnari, E. (2018). The role of Relationships in the Emergence of Peace. In P. Verbeek en B. A. Peters (red.) *Peace Ethology*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.

in het tegengaan van maatschappelijke onrust? Situaties als die rondom de avondklok vragen om snel handelen en terugvallen op de bestaande, duurzame relaties waarin in tijden van relatieve rust werd geïnvesteerd. Dat geldt voor het signaleren, voorkomen en de-escaleren van spanningen en confrontaties. Dit wordt onderschreven in verschillende wetenschappelijke studies (zie bijvoorbeeld Stronks, 2017; Furnari 2018). Dat in de periode na de rellen aandacht werd besteed aan mentale, fysieke (ergo-operationele) én relationele nazorg, bekrachtigt het belang van de verbindingen en het bestendigt ze voor de toekomst.

Ten tweede kan worden afgeleid dat samenwerking met de wijkgemeenschap niet de enige oplossing is. In dit geval moet ook worden gehandhaafd. We zien daarin de these van Van den Brink (2010) bevestigd. Handhaven en verbinden zijn niet dichotoom of wederzijds uitsluitend, maar zijn, mits goed afgestemd en afgewogen, aanvullend en wederzijds versterkend. Dit reflecteert ook in de gehanteerde inzet, waarbij in verschillende ringen de focus en inzet van partijen een andere invulling kreeg. Het ME-optreden was, ogenschijnlijk door een goede balans tussen integrale samenwerking en verbindend handelen enerzijds, en handhaven anderzijds, zeker voor Schilderswijkbegrippen maar beperkt nodig.

Dit brengt ons op een derde punt, namelijk de combinatie van maatregelen. De verkeerskring, de noodverordening en het aanpakken van daders door politie en OM droegen ook bij aan een snelle, treffende en blijvende de-escalatie. Verbinden en het handhaven van maatschappelijke onrust mag en kun je je als politie niet alleen toe-eigenen. Ze vereist een complexe intra-organisationale en integrale samenwerking waarin het hebben van waardevolle, betrouwbare verbindingen essentieel is om snel en doeltreffend te kunnen handelen. Een logische vervolgvraag is nu of de rellen dan niet voorkomen hadden kunnen worden. De ondervraagde betrokkenen denken unaniem

van niet en wijten dat aan een aantal zaken. Allereerst noemen zij de tijd en capaciteit die nodig is om in crisissituaties te organiseren. Tijd speelt ook een rol als het gaat om de snelheid waarmee een oproep tot rellen zich kan verspreiden. De basispolitie is met haar hoofdtaken in de offline wereld veelal niet opgewassen tegen de snelheid van social media. En dat brengt deze beschouwing tot op een punt van zorg en aandacht. Er lijkt nog onvoldoende zicht en strategie, op zowel individueel, organisationeel als institutioneel niveau, ten aanzien van het gebruik en de inzet van social media bij het halen en brengen van informatie. Daarnaast is het onduidelijk of en hoe verbindingen – online of offline – daarbij kunnen worden ingezet. Dit vraagt ook om beide ‘werelden’ meer in samenhang te bezien. Ten slotte laat de beschreven aanpak zien dat het omgaan met en het terugdringen van maatschappelijke onrust naast technische en morele competenties ook om relationele competenties vraagt. Een veiligheidsprofessional die zich hiervan bewust is, ziet verbinding en handhaving niet als twee tegenstrijdige repertoires, maar als een continuüm waarbinnen beide, afhankelijk van de context en betrokken relaties, kunnen worden toegepast. Ze denkt én handelt integraal en is waardevol verbonden met alle partijen die willen en effectief kunnen samenwerken in het tegengaan van maatschappelijke onrust. Ze heeft behoefte aan kennis en vaardigheden die nodig zijn om relationele competenties te ontwikkelen. Bovendien wil zij weten hoe de offline en online wereld zich tot elkaar verhouden en wat dat betekent voor het bewerkstelligen van gebiedsgebonden veiligheidszorg.

Deze kennisinzameling laat zien dat verbinding belangrijk is. Wat dit in het kader van relationeel vakmanschap vereist aan competenties, kennis en handelingsrepertoires is niet goed duidelijk. Ook de aard en de kwaliteit van de verbinding roept vragen op. Het onderzoek *Schurende verschillen* wil hier invulling aan geven. •

Hans Boutellier

Bijzonder hoogleraar Polarisatie en maatschappelijke veerkracht,
auteur van 'Het nieuwe Westen, over polarisatie en identiteitspolitiek'
(Van Genneep, 2021)

P = M x E

Als je zou afgaan op de berichtenstroom op Twitter, dan zou je denken dat Hobbes' strijd van 'allen tegen allen' definitief is losgebarsten. Hobbes was die verlichtingsfilosoof die begreep dat mensen niet zonder wetten kunnen, en dat er staatsgezag nodig is om die wetten te laten werken. Zijn filosofie was belangrijk voor de ontwikkeling van de liberale democratische rechtsstaat. Maar op de sociale media lijkt de door hem gevreesde wetteloosheid werkelijkheid te zijn geworden. Er is veel over geschreven: de sociale media zijn een belangrijke katalysator voor sociale spanningen.

Conflict en strijd tussen mensen zijn van alle tijden, maar ook wel heel erg van deze tijd, in een eigentijdse vorm. Dan wordt er al gauw gesproken over *polarisatie*. Maar waar gaat het dan eigenlijk over? Black-lives-matteractivisten, extreem-nationalisten, #MeToo-feministen, islamisten – vier totaal ongelijksoortige voorbeelden van het actuele politieke debat. De huidige polarisatie staat in het teken van identiteitspolitiek.

Persoonlijke kenmerken of heilige overtuigingen staan centraal, vanuit de persoonlijke beleving: *eigen emotie eerst!* Maar identiteit betekent verschil, en verschil leidt al gauw tot conflict. Op zichzelf geen probleem. Maar escalatie tot vijandschap ligt op de loer. Dat betekent de ander niet meer willen zien, niet willen horen, ontmenselijken, verbannen, elimineren.

Strijd hoort bij democratie, klaarblijkelijk kan de mens niet zonder. Maar vijandschap is anders, die leidt tot haat en geweld. Dan moet de politie eraan te pas komen. Zij mengt zich niet in politieke strijd, maar treedt op bij escalatie en probeert te de-escaleren. Dan kan het gaan om individuele gevallen, *hate crime*. Maar ook om

collectieven, terroristische cellen of vijandgedreven demonstraties.

De huidige polarisatie is een groot politiek vraagstuk – te groot voor een column. Ik waag me toch aan drie suggesties:

De vijand is terug op het politieke toneel

- De politie treedt op bij escalatie tot fysieke vormen van vijandschap en schaalte op bij de mobilisatie ervan. Ik stel de volgende formule voor: polarisatie is het product van mobilisatie en escalatie, oftewel: $P = M \times E$ (vergelijk risico = kans x effect).

- De politie is neutraal en hoeft zich dus niet diepgaand bezig te houden met de inhoudelijke achtergronden van polarisatie. Van belang is vooral de mate waarin vijandschap wordt gemobiliseerd ($P = M \times E$), af te lezen aan uitingen van haat en geweld. Die zijn het signaal voor haar waakzaamheid.
- De politie is een afspiegeling van de samenleving, dus politiek pluriform. Gedachten zijn vrij. Maar professioneel is zij dienstbaar aan de wet, en daarvoor is iedereen gelijk. De agent is innerlijk niet roomser dan de paus, maar gedraagt zich wel als zodanig.

Polarisatie is een modewoord, maar modewoorden zijn er nooit voor niets. Aangedreven door de sociale media en ingegeven door de actuele identiteitspolitiek is 'de vijand' weer op het toneel verschenen. Verscherpte sociale verhoudingen waarin wantrouwen en korte lontjes lijken te domineren. Er is dus werk aan de winkel. De politie doet er goed aan intern veel te praten over (en te trainen) hoe om te gaan met vijandige uitingen – opdat ze waakzaam en dienstbaar blijft.

PAUL PONSAERS

EMERITUS HOOGLERAAR CRIMINOLOGIE AAN UGENT

“Niemand heeft altijd het grote gelijk”

Voor dit themanummer legde de redactie aan Paul Ponsaers enkele vragen voor, zoals ‘Kan polarisatie ook zinvol zijn?’.

Polarisering wordt in je boek beschreven als een noodzakelijk instrument om mensen warm te maken voor extreem gedrag. Hoe gaat dat in zijn gang?

Kijk, wat is polarisering eigenlijk? Voor mij is dat iets heel simpels. Eigenlijk is dat het centrum dat leegloopt ten voordele van de extremen. Met andere woorden: je krijgt kampen. Op zich hoeft dat niet problematisch te zijn, in een democratie los je dat op door coalities te maken. Niemand heeft altijd het grote gelijk, je gaat praten met andersgezinden en je zoekt wat toenadering, anders gaat het nooit lukken. Maar wanneer die polarisering aanleiding geeft tot giftige reacties en tegenreacties, wanneer als gevolg daarvan binnen de maatschappij de tolerantiegrenzen tegenover elkaar vervagen, en mensen niet meer weten hoe met elkaar om te gaan, dan kan polarisering zich gaan vertalen in het gebruik van of aanzetten tot extreem gedrag, met als uiterste resultaat geweld. Als ik bijvoorbeeld naar Vlaanderen kijk, dan is de ‘Vlaamse kwestie’ een significante bron van polarisering.

Wat bedoel je precies met de ‘Vlaamse kwestie’?

De Vlaamse kwestie is de hunkering van sommigen, lang niet iedereen, naar een onafhankelijker Vlaanderen ten aanzien van de nationale, of eigenlijk federale, staat België. Dat heeft een heel lange geschiedenis en het aparte daarbij is dat Vlaanderen historisch gezien nooit als zelfstandige staat bestaan heeft.

Het is een interessante observatie dat polarisering niet noodzakelijk problematisch is. Dat vind je ook terug in academische literatuur daarover, waar een niet-problematische polarisering betekent dat ideeën botsen met elkaar, om uiteindelijk tot een compromis te komen. Wanneer lukt dat dan niet meer?

Kijk, elke samenleving heeft een aantal fundamentele bakens. Bij ons in België zijn dat de drie grote pacts: het taalpact, het sociaal pact en het onderwijspact. In Nederland zijn

“Bij
extreemrechts
is het centrale **gedachtegoed** het
normaliseren van **racistische**
en **antisemitische** gedachten tot
politiek **correcte uitspraken**”

die anders, maar het principe is hetzelfde. Ik noem dat specifiek ‘pacten’ omdat die overeenkomsten de Belgische samenleving als het ware ‘gepacificeerd’ hebben, ze hebben de fundamentele conflicten uit de samenleving gehaald. Wanneer je daaraan gaat beginnen morrelen, dan zeg je eigenlijk dat je tabula rasa wil maken en een nieuwe soort samenleving wil opbouwen. Je gaat het collectief geheugen wissen, je haalt die fundamentele conflicten dan weer naar boven. Dat wordt niet altijd goed begrepen door zij die deze veranderingen teweeg willen brengen. Door die pacten zijn compromissen mogelijk. Haal je die weg, dan weten de verschillende partijen niet langer in een discussie hoe de andere tot bepaalde standpunten is gekomen, hoe dat gegroeid is. Dan kan je geen respect meer hebben voor die andere, en dan krijg je heel scherpe kanten in de samenleving. En wie is daar dan de dupe van? In de eerste plaats de politie, want die zal moeten proberen die samenleving in goede banen te leiden.

Is dat dan een fundamenteel verschil met vroeger? Want polarisering van ideeën en extreem gedachtegoed zijn natuurlijk geen nieuwe fenomenen.

Ik vind dat inderdaad een fundamenteel verschil. Ik zal een Belgisch voorbeeld geven, niet toevallig gekozen natuurlijk. In 1998 was de Belgische regering, met toen aan het

hoofd Jean-Luc ‘de loodgieter’ Dehaene, ervan overtuigd dat er behoefte was aan een politiehervorming. Wat heeft Dehaene gedaan? Hij heeft rond één tafel vertegenwoordigers bij elkaar gebracht van de meerderheid en de oppositie, uit het parlement en uit de regering, en het middenveld. En daar is een Belgisch compromis uitgekomen: er werd geluisterd naar wat de andere wilde en er werd een package deal gemaakt met de grootste gemene deler. Het resultaat werd het Octopusakkoord genoemd, want het werd met acht partijen gesloten. Daar is men er dus in geslaagd om de eisenpakketten goed uit te kristalliseren, en ze dan tegen elkaar af te zetten, om te kijken wie er waar toegevingen zou kunnen doen en ook wat de gemeenschappelijke ideeën waren. Dit betrof in dit geval de ontmanteling van de Rijkswacht en de versterking van de gemeentepolitie. Dat is enkel mogelijk wanneer je wil begrijpen waarop de ideeën van de anderen gestoeld zijn.

In het boek heb je het dus over de link tussen polarisering en extreem gedachtegoed. Daarbij besteed je de meeste aandacht aan extreemrechts, je startpunt is de ‘Nouvelle Droite’ in Frankrijk. In mindere mate heb je het ook over extreemlinks en hoe die zich afzet tegen de staat, terwijl extreemrechts het staatsapparaat naar de eigen hand wil zetten. Vertaalt dat zich ook naar andere ideeën over polarisering? Of is dat een gemeenschappelijk wapen van extreemrechts en extreemlinks?

Bij extreemrechts is het centrale gedachtegoed toch dat van de metapolitiek, dat mag je echt niet onderschatten. Dat is het normaliseren van racistische, antisemitische etc. gedachten

Paul Ponsaers

is emeritus hoogleraar aan de Universiteit van Gent. Hij studeerde af in de sociologie en de criminologie en promoveerde in de Criminologie. Hij schreef tal van publicaties over extreemrechts terrorisme en jihadisme. Onlangs verscheen bij Gompel&Svacina zijn boek ‘Haatzaaiers. Extreemrechtse polarisering’.

tot politiek correcte uitspraken. Dat is echt eigen aan extreemrechts. Kijk naar migratie, het standpunt van een extreemrechtse partij is daar in essentie racistisch: vreemdelingen buiten. Wat is het discours daarover vandaag? In navolging van Renaud Camus heeft men het over het gevaar van een 'grand remplacement'. Omvolking is dan het woord dat gebruikt wordt. Onze oorspronkelijke bevolking, onze identiteit is in gevaar. Dat is niet even duidelijk puur racistisch als de oude slogans en de rauwe moppen die gemaakt werden over vreemdelingen, maar eigenlijk zeg je wel hetzelfde, maar dan op een meer politiek correcte manier, zodat je discours gemakkelijker genormaliseerd kan worden. Men probeert het normaal te laten worden om in die termen te spreken. Dat polariseert ook, want onze maatschappij, vertaald in onze wetgeving, is eigenlijk gestoeld op antiracistische ideeën. Je hoeft niet eens geweld te plegen om veroordeeld te worden voor racisme. Dat valt men nu ook aan, in de naam van de vrijheid van meningsuiting.

Het discours van extreemlinks is toch anders, er is een andere kijk op de realiteit. De Rote Armee Fraktion had het over 'Klare fronten schaffen', dat was hun strijdkreet. Dat is ook polariserend, maar op een andere manier, men wil duidelijkheid over wie er voor en wie er tegen je is. En men zet zich af tegen de staat. Extreemrechts vindt dat er een staat moet zijn, men verzet zich niet tegen de staat, men wil een sterke staat. Daar gaat men op zoek naar fracties binnen de staatsapparaten met de macht om regimes te laten wijzigen, vaak is dat dan de politie of het leger. Daar creëert men dan aanhang en probeert men te fragmenteren. Je polariseert binnen het staatsapparaat, ook omdat je weet dat je niet iedereen mee zal kunnen krijgen in je verhaal.

“Het discours van **extreemlinks** is ook **polariserend**; men wil **duidelijkheid** over wie er voor en wie er tegen je is. En men zet zich af **tegen de staat**”

Is de manier waarom extreemrechts polariseert dan gevaarlijker dan de manier waarop extreemlinks het doet?

Op dit moment zou ik zeggen van wel. Extreemrechts opereert als een mol binnen het staatsapparaat, en tegenover de maatschappij spreekt men met gespleten tong. Extern een politiek genormaliseerd discours dat meer politiek correct is; intern, in gesloten chatgroepen onder gelijkgezinden nog steeds ranzig. Ik zeg niet dat dit niet gebeurt in extreemlinkse kringen, maar de volumes langs rechts zijn toch groter. Bij ons, de Facebook-groep 'Schild en Vrienden' telde op een gegeven moment 50.000 leden. Je kan dan niet zeggen dat het om een marginaal groepje gaat. Nu ja, wellicht toch ook even contextualiseren: toen er werd opgeroepen binnen die groep om te gaan betogen in Puurs naar aanleiding van een incident, stond er wel maar 50 man. Toch, de beslotenheid van de groep, daar zit een zeer problematisch element.

Wat is je dan je boodschap naar beleidsmakers toe over de problematiek van extreem gedrag dat resulteert in geweld?

Tja, het is een vreemd vraagstuk. Als beleidsmaker kan je zeggen: 'We moeten aan meer

¹ Het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse (OCAD) is de opvolger van de Antiterroristische Gemengde Groep in België. OCAD is belast met de evaluatie van de dreiging voor wat betreft terrorisme en extremisme (<https://ocad.belgium.be/>). Het OCAD staat onder het gemeenschappelijke gezag van de minister van Binnenlandse Zaken en de minister van Justitie.

preventie doen, we investeren daarin.' En er ontploft toch een bom. Wat zegt men dan? 'Preventie werkt niet.' Stel nu dat je als beleidsmaker die investeringen doet, en er gebeurt ook niets. 'Wat een geldverspilling.' OK, vergeet preventie, je zet in op repressieve maatregelen, en er gebeurt niets. 'Machtsoverschrijding, onze vrijheden worden beperkt.' En ten slotte, worstcasescenario, je zet in op repressie en er ontploft toch nog een bom. 'Allemaal een maat voor niets.' De conclusie is dat je eigenlijk altijd volgens de publieke opinie verkeerd bezig bent, je bent steeds de kop van jut.

Dus je kunt beter niets doen?

Ho, ho, nee. Je moet wel maatregelen nemen. Maar je moet ook wat er gebeurt in de openbaarheid brengen. Je wijst op evoluties in het binnen- en buitenland en je duidt aan dat je die hier niet gaat dulden. Je stelt je hardop vragen over mensen die op gevechtstraining gaan in Oekraïne of die wapens aan het inslaan zijn. En je zegt: 'Let op, dit zijn tekenen van radicalisering, en de stap naar het plegen van geweld

komt dichterbij.' Je gaat instructies geven om die mensen op te volgen, maar je uit je bezorgdheid tegelijkertijd ook in het openbaar. Inlichtingendiensten doen dit nu al tot op zekere hoogte, hè. Het staat in jaarrapporten, die dan gelekt worden naar de pers. In België heeft de OCAD' onlangs iemand op hun lijst gezet die lid was van het Franse vreemdelingenlegioen en in Servië gevechtstraining volgde om als huurling te kunnen worden ingezet. Die persoon was aanwezig op politieke manifestaties van 'Génération Identitaire' in Frankrijk. Wel, OCAD heeft hem niet alleen op de lijst gezet, maar heeft ook gecommuniceerd dat die persoon op die lijst is gekomen. Dat is een niet mis te verstane boodschap. Je bent niet enkel bezig met de aanpak van een probleem, je maakt het ook wereldkundig. Dat is waar het beleid op gestoeld moet zijn.

Dat is een duidelijke boodschap naar beleidsmakers. Wat ten slotte met de professionals in het veld en de academische onderzoekers die zich met deze problematiek bezighouden?

Waar zouden zij zich het best op focussen?

De evolutie van extremisme naar radicalisering, die verloopt via een verdere polarisering, is er een van gewelddoos naar gewelddadig. Je mag als individu radicaal zijn en radicale standpunten innemen, maar er is een ding dat je niet mag: geweld faciliteren of zelfs gebruiken. Dat is het strijdtoneel van de professional en van de onderzoeker, om te determineren wanneer iemand van de periferie van extremisme naar de kern gaat. We weten dat polarisering daar een rol speelt, maar er is nog veel onduidelijk. En evengoed hoe je iemand vanuit de kern terug naar de periferie haalt. Het is nu toch vooral de zachte sector die daar rond werkt, straathoekwerkers en opvoeders en zo. En die doen goed werk, hè! Maar als ik even brutaal mag zijn, soms moet je gewoon ook een gerechtelijk onderzoek beginnen om data en feiten te verzamelen hoe die spiraal naar de kern is gebeurd, om daar dan uit te kunnen leren. Als ik kijk naar de situatie vandaag, dan lijkt men daar toch huiverig voor. Bij jihadistisch extremisme niet, maar bij extreemrechts toch wel. Kijk naar Dries Van Langenhove bij ons. Het parlement heeft zijn onschendbaarheid opgegeven, want hij is volksvertegenwoordiger, maar dat onderzoek sleept zich maar voort. Ook hier is openbaarheid een kernboodschap: krijg de discussie helder.

En dat met het besef dat openbaarheid ook risico's met zich meebrengt. Noem het maar het Jurgen Conings-effect, daar heeft men onmiddellijk klaarheid geschetst dat die persoon militaire training had gekregen en in Afghanistan ook gevochten had, en dat die aan

“Je mag als individu radicaal zijn en **radicale standpunten** innemen, maar er is één ding dat je **niet** mag: geweld **faciliteren** of zelfs gebruiken”

de haal was gegaan met een flink wapenarsenaal van het leger. Merkwaardig genoeg was er toch een heel grote solidarisering rond die persoon, met steunbetuigingen in allerlei chatgroepen. Wat we daaruit leren, is dat ook uit openbaarheid polarisering kan voortkomen. Mensen in de periferie van extremisme zagen de maatregelen genomen tegenover iemand met wie ze eigenlijk wel sympathiseerden, en dat gaf het averechts effect dat die sympathie zelfs vergroot werd. Maar is dat een reden om die maatregelen dan niet te nemen? Wellicht was die actie tegen Jurgen Conings wel iets te groot opgezet, ik weet niet of ik hetzelfde zou gedaan hebben. Maar dat is natuurlijk weer hetzelfde verhaal als wat we eerder hebben besproken: ‘Damned if you do, damned if you don’t.’ Dus wellicht zou mijn boodschap aan beleidsmakers, professionals en onderzoekers in eerste instantie moeten zijn: succes gewenst!

Over de auteurs

Joery Mathys is universitair docent aan het Institute of Security and Global Affairs van de Universiteit Leiden.

Hans de Vries is plaatsvervangend portefeuillehouder van de portefeuille Gebiedsgebonden Politiewerk (GGP) bij de staf Korpsleiding.

DE BEREIDHEID OM TE PARTICIPEREN IN CURSUSSEN EN TRAINING

ETNISCH PROFILEREN

In meerdere landen, waaronder Nederland, staat het onderwerp etnisch profileren hoog op de politieke agenda. Hoewel studies nog geen goed beeld geven van de omvang en het 'structurele karakter' van het probleem (zie o.a. Cankaya, 2012; Mutsaers, 2014; Svensson en Saharso, 2014; Landman, 2015; Böing, 2015; Van der Leun, 2014; Lamers, 2015; FRA, 2016; Bezemer en Leerkes, 2021), kan de perceptie van een racistische politie verstrekkende gevolgen hebben voor de legitimiteit en het voortbestaan van de organisatie. Niet alleen zullen burgers van vooral etnische minderheidsgroepen minder snel geneigd zijn om de politie te vertrouwen en met hen samen te werken, ook bestaat de kans dat zij (en hun kinderen) minder snel kiezen voor een baan bij de politie.

Over de auteurs

Drs. Bas Böing is project-leider en aanjager professioneel controleren voor de Nationale Politie en PhD-student aan de Universiteit Twente. Contact: Bas.boing@politie.nl.

Dr. ir. Peter de Vries is werkzaam als universitair docent aan de Universiteit Twente, sinds 2011 bij de vakgroep Psychologie van Conflict, Risico en Veiligheid (PCRV), bij de faculteit Behavioural, Management, & Social Sciences (BMS). Contact: p.w.devries@utwente.nl.

Wat zegt de literatuur over de omgang van politiemedewerkers met etnisch profileren?

Los van de vraag in hoeverre voornoemde interventies effectief zijn, lijken ze op de werkvloer op weinig draagvlak te rekenen (Landman en Sollie, 2018; Kuppens en Ferwerda, 2019). Onderzoeken uit vooral het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten tonen aan dat het thema door een groot deel van de politiemedewerkers wordt gezien als een non-issue. Ook roept het boosheid en onbegrip op. Suggesties en verwijten dat de politie etnisch profileert wordt als onrecht

ervaren en als een aanval op de beroepseer, met als gevolg dat ze in verweer gaan (Shiner, 2010; Cooper, 2021). Maatregelen worden gezien als verkeerd en politiek correct. Zo werd in het Verenigd Koninkrijk een voorstel om een stopformulier in te voeren door politiemedewerkers gezien als een "exercise in political correctness, a stick to bash us with, a weapon to use against us, a gimmick, a public relations stunt, an empty box and the work of 'ivory tower' politicians and bureaucrats, who do not support the police and were pandering to the demands of activists and pressure groups" (Shiner, 2010: 942).¹

Daarnaast bestaat het beeld dat sommige politiemedewerkers dit soort thema's niet belangrijk vinden vanuit een bepaalde morele grondhouding. Zo kunnen vrouwelijke politiemedewerkers en politiemedewerkers met een migratieachtergrond zich meer verbonden voelen met dit soort thema's, omdat zij vaker ervaringen hebben met uitsluiting en discriminatie (Pickett, Ryon, 2017: 14). In dit verband is ook de 'warrior vs guardian' tegenstelling interessant. Agenten met een warrior-mindset identificeren zich sterk met de harde kant van het politiewerk, zoals handhaving en misdaadbestrijding, en meten het succes van controles af op basis van effectiviteit (Pollock, 2017). Zij zien de relatie burgers als minder relevant, moeilijk en soms zelfs conflictueus (Caldero e.a., 2018). Vooral met groepen burgers die zich asociaal gedragen, de politie uitdagen en haar gezag op de proef stellen (Van Maanen, 1978). Vergelijkbare observaties zijn overigens ook in Nederland gedaan (Cankaya, 2012; Bonnet en Caillault, 2015). Agenten met een guardian-mindset identificeren zich daarentegen sterk met de meer sociale aspecten van het werk, zoals verbinden en hulpverlenen (Pollock, 2017). Onderzoekers gaan er tot dusver van uit dat vooral deze medewerkers eerder zullen participeren in sociale verandering/hervormingen dan agenten met een warrior-mindset, omdat dit niet resoneert met hun opvatting over goed politiewerk (Pickett, Ryon, 2017; McLean, 2020). Ook zijn er aan de kant van de warriors zorgen dat dergelijke maatregelen de discretionaire ruimte beperken en afbreuk doen aan de morele autoriteit van de politie. Dat zou de politie volgens hen minder in staat stellen om misdaad te bestrijden (Trinkner, 2019).²

De voornoemde emoties en overtuigingen lijken een belangrijke rol te spelen bij de weerstand tegen het thema onder politiemedewerkers (zie ook: Pickett en Ryon, 2017). Daarbij is ook het effect relevant dat beschuldigingen van etnisch profileren hebben op medewerkers. In met name de Verenigde

De **perceptie** van een racistische politie kan verstrekende **gevolgen** hebben voor de **legitimiteit** en het **voortbestaan** van de organisatie

Staten is aangetoond dat politiemedewerkers zorgen en angsten hebben dat hun gedrag weleens geïnterpreteerd zou kunnen worden als racistisch, en dat dit kan leiden dat zij controles vermijden (zg. *stereotype threat*; MacDonald, 2015; Nix en Wolfe 2017, 2018; Trinkner, 2019; Wolfe, 2020). Vooralsnog is het onbekend of en in hoeverre dit ook in de Nederlandse context een rol speelt.

Kortom, het is van belang om de (effecten van de) weerstand tegen maatregelen te begrijpen, zodat er gewerkt kan worden aan interventies die zinvol zijn en bijdragen aan het voorkomen van etnisch profileren. Engel (2020) stelt vast dat dergelijk onderzoek vaak niet wordt gedaan door tijdgebrek en urgentiegevoel, met als gevolg dat politieorganisaties jarenlang ineffectief beleid voeren. Deze politieorganisaties zetten in op interventies waarvan slechts wordt verondersteld dat ze effectief zijn, terwijl dat nooit is onderzocht en aangetoond (Engel, 2020: 160). Gelukkig wordt vanuit de programmaleiding 'Politie van Iedereen' ruimte geboden voor onderzoek dat specifiek naar die participatie van politiemedewerkers kijkt en hoe dat kan worden vergroot (zie realisatieplan PVI 2021). Een tweetal verkennende analyses geven een eerste beeld van de situatie in Nederland.

- 1 Ook vakbonden verwezen zich tegen maatregelen. Recentelijk viel dit op bij de proef met burgerwaarnemers bij preventief fouilleren in Amsterdam, waarbij de NPB aankondigde eigen waarnemers te zullen inzetten die op hun beurt de burgerwaarnemers zouden observeren.
- 2 Hoewel 'warrior vs guardian' een theoretische tegenstelling betreft is de praktijk dat veel politiemedewerkers een combinatie van de twee typologieën zijn (McLean, 2020).
- 3 Zie hierover het artikel van de auteurs op www.websitevoordepolitie.nl.

Agenten van een basisteam in Amsterdam bekijken samen de NPO-documentaire 'Verdacht'. Hierin delen een aantal donkere Nederlanders, die bijvoorbeeld van Surinaamse, Marokkaanse of Turkse afkomst zijn, hun vervelende ervaringen met de politie. Foto: Bas Böing

Methode

Studie 1 bestaat uit een survey (N=345). Hierin zijn medewerkers gevraagd in welke mate zij (willen) participeren in trainingen die etnisch profileren tegengaan en hebben we gekeken hoe dit samenhangt met verschillende psychologische variabelen, zoals werkplezier, de ervaren vrijheid om vrijuit te spreken over 'moeilijke' onderwerpen (d.w.z. psychologische veiligheid), en het type werk waarmee politiemedewerkers zich identificeren. Dat laatste is interessant om vast te stellen of ze meer een warrior- of guardian-signatuur hebben. Ook is gekeken naar specifieke achtergronden als geslacht, leeftijd, dienstjaren en politieke voorkeur. Studie 2 richt zich op *stereotype threat*, en bestaat uit interviews waarbij zogeheten 'ambassadeurs' zijn geïnterviewd (N=13), die op het thema een voortrekkersrol hebben en directe collega's coachen in het gewenste handelen (Kuppens en Ferwerda, 2019).

Resultaten

Is er weerstand?

Hoewel een meerderheid van de respondenten in de survey zegt het thema belangrijk te vinden (63%), lijkt het enthousiasme voor trainingen en cursussen een stuk minder groot. Slechts een derde (34%) geeft aan hierin te willen participeren. De interviews bevestigen het beeld dat politiemedewerkers verdeeld zijn: er zijn duidelijke voorstanders

die zeggen 'trots' te zijn dat het thema op hun team wordt gesproken en aangepakt, maar ook tegenstanders die dit enthousiasme niet delen. Deze politiemedewerkers geven aan moe, boos en gefrustreerd te zijn van alle media-aandacht en beschuldigen van racisme. Dat beeld vindt ondersteuning in de enquête, waar een meerderheid (54%) aangeeft zich emotioneel op te winden. Sommigen geven aan dat het goede imago van de politie wordt 'vernietigd' door de 'polariserende taal' van non-profitorganisaties die voor dit vraagstuk aandacht vragen. Ook wordt opgemerkt dat kwaadwillende personen het onderwerp misbruiken om onder een controle, aanhouding of bekeuring uit te komen. Ten slotte lijkt een deel van de respondenten boos en gefrustreerd, omdat de politie zich onvoldoende zou weren in de media tegen de verkeerde beelden die over etnisch profileren bestaan. Sommigen vinden dat 'beschamend'. Ongeveer een kwart geeft aan regelmatig tot vaak verweten te worden dat ze etnisch profileren. Dit is volgens hen een modewoord geworden, dat te pas en te onpas wordt gebruikt. Dat voelt voor veel politiemedewerkers onrechtvaardig en zorgt voor irritatie. Een relatief klein deel (9%) geeft aan hierdoor terughoudender te zijn geworden en/of gestopt te zijn met het uitvoeren van controles. Respondenten merken op angst te hebben als racist te worden gezien. In de interviews wordt duidelijk dat de weerstand niet alleen is gericht op het thema zelf,

maar ook dat er weerstand is jegens het voeren van gesprekken m.b.t. etnisch profileren. Dat laatste lijkt vooral gevolg van feller verzet en toenemende polarisatie binnen politieteam. Een 33-jarige hoofdagent zegt hierover: “Er is een polarisatie ontstaan. Er is een groep [collega’s] die vindt dat het niet snel genoeg gaat en een groep die het allemaal onzin vindt.” Sommige ambassadeurs merken op dat er ‘kleine groepen schreeuwers’ aan weerszijde van de discussie staan en een ‘grote stille groep in het midden’. Dit maakt dat medewerkers die een minder uitgesproken mening hebben of het thema welgezind zijn, er toch niet voor kiezen om met andersdenkende collega’s een dialoog aan te gaan, om ongemakkelijke situaties op de werkvloer te voorkomen.

Het uitblijven van dialogen kan onterecht worden opgevat als weerstand tegen het thema, terwijl het net zo goed angst kan zijn om zich op het thema uit te spreken. Het is daarom goed om twee typen weerstanden te onderscheiden: tegen het thema zelf en tegen deelname aan een dialoog hierover. In beide gevallen worden gesprekken en training ontlopen. In beide gevallen is het interessant om meer over weerstand te weten en de personen die dit ervaren.

Wie ervaren weerstand?

Als ten eerste wordt gekeken naar de weerstand op het thema, dan wordt in de survey een zwak verband gevonden met geslacht, leeftijd, dienstjaren en politieke oriëntatie. Politie-medewerkers met relatief weinig dienstjaren, maar ook vrouwen en politiek linksgeoriënteerde politiemedewerkers lijken training en cursussen op dit thema meer te steunen. Sterker is echter de relatie met werk(on)tevredenheid en de mate waarin politiemedewerkers zich boos maken door de (media)aandacht voor etnisch profileren. Hoe meer ontevreden en boosheid, des te kleiner de interesse voor training, zo lijkt het op basis van de enquête-uitslagen. Ten slotte bleken respondenten met een warrior-mindset, zoals verwacht, minder bereid te participeren in training.

Geheel tegen de verwachting in valt in de enquête op dat de bereidheid om te parti-

Er moet gewerkt worden aan **interventies** die **zinnig** zijn en **bijdragen** aan het **voorkomen** van **etnisch profileren**

ciperen in trainingen onder respondenten met een guardian-mindset ook tegenvalt. Mogelijk is het zo dat uitgesproken guardians geen oplossing (meer) zien in trainingen. De open antwoordvelden in de survey, maar ook de interviews, lijken dat beeld te bevestigen. Sommigen zeggen trainingen te zien als ‘symptoombestrijding’. Anderen merken op dat het ook op een gegeven moment ook ophoudt, omdat sommige mensen hardleers zijn. Tegen hen zouden andere maatregelen genomen moeten worden. Kortom, politiemedewerkers met een meer uitgesproken warrior- of guardian-signatuur lijken in mindere mate geïnteresseerd in training en cursussen.

Wat doet weerstand toe-/afnemen?

In de interviews wordt psychologische veiligheid als belangrijke voorwaarde genoemd voor de participatie in trainingen. Sommigen hebben het gevoel dat tegenwoordig, vanwege de scherpere tegenstellingen, niet alles meer gezegd kan worden. Anderen wijzen naar de ‘oude’, ‘harde’, ‘cowboy-cultuur’, die ertoe zou leiden dat politiemedewerkers geen fouten toegeven en zich kwetsbaar opstellen, of durven op te stellen uit vrees voor oordelen.

Naast psychologische veiligheid wordt ook teamcohesie en vertrouwen genoemd als voorwaarde voor de participatie in trainingen. Als politiemedewerkers elkaar niet kennen, is er volgens de ambassadeurs meer onveiligheidsgevoel en is daarmee de kans groter dat ze niet willen participeren. Toch kunnen onderlinge

Literatuur

De volledige literatuurlijst is op te vragen bij de onderzoekers.

relaties er volgens hen ook voor zorgen dat agenten liever hun mond houden. Neutraal taalgebruik en een onderzoekende houding kan helpen om dat zwijgen te doorbreken. Om die reden zouden ambassadeurs ook liever de term professioneel controleren gebruiken in plaats van etnisch profileren, omdat deze term minder beladen zou zijn. Hiermee zeggen zij te voorkomen dat er 'eilandjes' ontstaan en dat zij in hun rol als ambassadeur gestigmatiseerd worden.

Dit alles pleit voor veilige teams en trainingen die qua taalgebruik neutraal zijn en zowel door medewerkers met een warrior- en guardian-signatuur nuttig worden gevonden.

Conclusie

Politieleiders staan voor een ingewikkelde opgave. Enerzijds wordt van hen verwacht dat zij aandacht hebben voor vooroordelen en maatregelen nemen om (gevoelens van) etnisch profileren te voorkomen. Denk aan stopformulieren, bodycams, meer diversiteit op de werkvloer, en trainingen die agenten meer cultureel sensitief maakt. Anderzijds zorgen dit soort maatregelen voor weerstand. Onderzoek naar de participatie van politiemedewerkers in dergelijke maatregelen is schaars. Bestaande literatuur geeft een grof idee van hoe dit wordt beïnvloed door emoties, rationele en morele overtuigingen die politiemedewerkers hebben. In twee studies is gekeken hoe in de Nederlandse context, en in welke mate, enkele psychologische constructen en achtergrondkenmerken van invloed zijn op die participatie.

Hierin valt op dat politiemedewerkers verdeeld zijn over het thema. Er is een groep die trots is en blij dat er (eindelijk) aandacht aan het thema wordt besteed, maar ook een groep die zich hierover opwindt. Gevoelens van boosheid en onrecht hebben een negatieve invloed op de bereidheid om deel te nemen aan trainingen en ook – weliswaar in mindere mate – op het uitvoeren van politiecontroles. Een klein deel van de respondenten geeft aan dit niet meer te doen uit angst om als racist te worden gezien. Dit komt overeen met literatuur over *depolicing* als gevolg van *stereotype threat*. Toch lijken niet alle voorstanders voor verandering ook voorstanders voor training en cursussen, die door hen als '(te) soft' worden ervaren. Het contrast tussen politiemedewerkers op dit emotionele thema maakt dat een relatief grote groep in het midden zich liever afzijdig houdt in dialogen om ongemakkelijke situaties te vermijden. Hun participatie is echter wel van belang om de gewenste verandering op het team voor elkaar te krijgen. De vraag is echter wat ervoor nodig is om deze groep in beweging te krijgen.

In deze verkennende studie worden psychologische veiligheid, teamcohesie en vertrouwen opgemerkt als belangrijke voorwaarden voor participatie, evenals neutraal taalgebruik en een waarderend onderzoekende houding. Momenteel vinden proeven plaats waarbij gebruik wordt gemaakt van een gecontroleerde praktijkomgeving in *virtual reality*³ waarna deelnemers met elkaar het gesprek aangaan over de gemaakte keuzes en hoe dat zich verhoudt tot effectief, rechtvaardig en professioneel politiewerk. Een eerste studie toont aan dat deze manier van casuïstiek bespreken politiemensen aanspreekt en tot nieuwe inzichten leidt. Of dit ook op termijn aanzet tot (duurzame) gedragsverandering en minder weerstand, zal nader worden onderzocht. •

Dr. Peter Klerks

Docent aan de Politieacademie en
Raadsadviseur Parket-Generaal,
Openbaar Ministerie

Nederland polariseert

Nederland polariseert. De coronamaatregelen, maar ook de aanpak van de klimaatcrisis, identiteitspolitiek, het migratiebeleid en de kloof tussen (huizen)bezitters en minder gefortuneerden zijn daarbij belangrijke breuklijnen. Onze nu al verdeelde samenleving staat voor stevige opgaven. Die brengen hoge kosten met zich mee en gaan veel mensen boos maken.

Waar grote belangen worden geraakt, komt de waarheid al gauw in de knel. De klimaatcrisis en de huizen crisis zijn ontstaan door eerdere beleidskeuzes. Nu de rekening wordt gepresenteerd, zoekt men naar zondebokken. Hoewel je als samenleving grote narigheid het best verenigd het hoofd kunt bieden, leiden de actuele crises juist tot meer verdeeldheid.

Misleiding speelt daarbij een cruciale rol, zoals ik elders heb betoogd.¹ Vaak gaat het daarbij om doodnormale mensen die door angst, onzekerheid en nepnieuws het spoor bijster zijn. Ook enkele langdurig verwarde personen vinden nu een podium, en onnozele influencers kunnen bijdragen aan maatschappelijke onrust. Maar soms is de misleiding ronduit kwaadaardig, zoals bij het gewetenloze verdienmodel van internetondernemers of het haat zaaien uit politiek gewin.

De politie heeft er veel werk aan, en lastig werk bovendien. Ordehandhaving bij manifestaties wordt erg vervelend als politiemensen via sociale media in de privésfeer worden belaagd. Bedreigingen van politici, wetenschappers en journalisten zijn sterk toegenomen, en hun beveiliging kost veel schaarse capaciteit. Dat geldt ook in de opsporing. Er moesten opruiende websites en sociale mediakanalen worden afgesloten en er worden complotactivisten vervolgd voor doodsbedreigingen aan het adres van politici, onder wie de premier. De maatschappelijke kwesties laten bovendien ook dienders zelf niet onberoerd. Iedereen heeft een woning nodig. Veel collega's vinden wel iets van de coronamaatregelen, etnisch profileren of godsdienstvrijheid. Polarisation houdt niet op bij de personeelsingang van het bureau.

Dat het politieke midden afbrokkelt, lijkt zorgelijk. Bij alle onrust is het echter goed om te onderkennen dat polarisatie – zolang die niet uitloopt op verkettering en gewelddadigheid – een nuttige functie vervult in een democratische rechtsstaat. Tegengestelde belangen en overtuigingen zijn immers onvermijdelijk. Je ongerustheid luidkeels kunnen uiten en stelling kunnen nemen tegen misstanden zoals diepgewortelde discriminatie

is essentieel in een vrije en pluriforme samenleving. Daar komt bij dat het overheidsbeleid tijdens de coronacrisis niet in alle opzichten overtuigend is geweest, en dat op onderbouwde kritiek krampachtig werd gereageerd. Wanneer bovendien gekozen politici zich niet in staat tonen het land adequaat te besturen, neemt het vertrouwen in de gevestigde politiek af. Reflecteren op de eigen rol in polarisation is voor politici echter nogal een uitdaging.

Politiemensen hebben in Nederland gelukkig veel publiek krediet. Zij dienen bij crises als een vertrouwd baken in woelige zee. Ze zijn fysiek aanwezig bij gevaar. Ze bieden soms een luisterend oor waar onrecht is gedaan en andere overheidsdiensten niet thuis geven. Dienders kunnen veiligheid bieden aan wie bedreigd en kwetsbaar is zoals Lale Gül of Sigrid Kaag. Om ook de rechtsstaat als instituut geloofwaardig te houden moeten politie en OM zichtbaar blijven werken aan professionaliteit en effectiviteit. Openheid, het durven toegeven van fouten en het afzien van machtsspelletjes blijken echter vooral voor oudere leidinggevendenden in ons vakgebied lastig. Jonge professionals tonen zich meer gericht op verbinding en samenwerking. Ze zijn daarmee beter in staat om polarisation tegen te gaan. Of ben ik nu zelf aan het polariseren? •

→ Reageren? p.p.h.m.klerks@om.nl

¹ 'Misleiding tijdens de coronapandemie'. *Justitiële Verkenningen* 2021 nr. 3: 72–92.

DE ROL VAN DE POLITIE IS VOORAL GERICHT OP PREVENTIE

VECHTGROEPEN, POLARISATIE EN OPENBARE- ORDERISICO'S

Vechtafspraken vinden zowel in het buitenland als in Nederland al sinds jaar en dag plaats, veelal buiten wedstrijd- en op 'neutraal terrein'. Voorafgaand aan deze confrontaties maken vechtgroepen onderling afspraken over dag, tijdstip, locatie en 'spelregels'. Vechtafspraken vallen doorgaans buiten het blikveld van de buitenwereld, maar komen soms aan het oppervlak. Bij menig een staat de gewelddadige confrontatie tussen aanhangers van Ajax en Feyenoord in 1997, waarbij Carlo Picornie overleed, in het geheugen gegrift.

Over de auteur

Dr. Tom van Ham promoveerde in 2020 aan de Universiteit Leiden op een onderzoek naar groeps- geweld. Hij schreef dit artikel op persoonlijke titel. Correspondentie: tomvanham@hotmail.com.

De afgelopen jaren hebben de media meermaals aandacht aan vechtafspraken besteed, mede omdat door deelnemers opgenomen beeldmateriaal via sociale media de weg naar buiten vond. Heimelijke informatie-inwinning, kennis van voetbalcoördinatoren en online verschenen beelden illustreren dat aanhangers van vrijwel elke club binnen het betaald voetbal deel uitmaken van de vechtgroepen. Ondanks deze sterke voetbalgerelateerde connotatie zijn binnen vechtgroepen echter ook mensen 'van buiten' – mensen die hun (veronderstelde) vechtvaa- righeden in de praktijk willen brengen – actief.

Vechtgroepen verschillen derhalve qua samen- stelling van de veelal bekende harde kern. Hoe vaak vechtgroepen elkaar treffen, is niet bekend: een conservatieve schatting gaat uit van enkele tientallen gevechten op jaarbasis. Dit artikel gaat in op de rol van polarisatie, de doorwerking van deze zogenaamde vechtaf- spraken op de openbare orde en de relevantie daarvan voor de politie.

De rol van polarisatie bij vechtaf- spraken

In de Dikke Van Dale staat polarisatie beschreven als 'de vorming van tegenstel-

lingen, van uitersten, van tegengestelde polen'. Tegenstellingen lopen niet alleen langs ideologische lijnen. Dit blijkt wel uit de – heftige en soms ook zeer grootschalige – confrontaties tussen bij voetbalwedstrijden aanwezige supportersscharen.

Groepsdenken ('wij tegen zij') staat centraal in verklaringen voor groepsgeweld. Normaal gesproken gaan triggers of gebeurtenissen die aan dit groepsdenken bijdragen vooraf aan een geweldsuitbarsting, waarbij het geweld zich uitsluitend richt op diegenen die voor de betreffende situatie verantwoordelijk gehouden worden. Hoewel het wij-zijperspectief – bijvoorbeeld door de verschillende kleuren van hun shirts – bij vechtafspraken soms letterlijk zichtbaar is, onderhouden vechtgroepen meestal geen vijandige maar juist een vriendschappelijke relatie; zij treffen elkaar overwegend onder de gemene delers van wederzijds respect en vertrouwen in het naleven van gemaakte afspraken. Na afloop van een confrontatie zijn vriendschappelijke uitingen zoals een knuffel of high-five geen uitzondering en soms wordt nadien onder het genot van een borrel zelfs de onderling aangebrachte schade opgenomen.

Situaties waarin vechtafspraken uitmonden in excessen, komen vrijwel niet voor of zijn in ieder geval niet breed bekend. Desalniettemin kan polarisatie bijdragen aan het verloop van vechtafspraken. Niet alleen casuïstiek maar ook meerdere door de politie voorkomen vechtafspraken illustreren bijvoorbeeld dat een 'openstaande rekening' of een zeer sterke rivaliteit de mate waarin afspraken daadwerkelijk worden nagekomen beïnvloedt. In die situaties neemt de kans toe dat een of beide vechtgroepen met meer mensen dan afgesproken komen opdagen en lijkt er sprake van een hoger risico op het meebrengen en het (willen) gebruiken van slag- en steekwapens. Daarmee verhoogt polarisatie de kans op excessen in de vorm van zwaargewonden of erger. Bovendien lijken vechtafspraken in het geval van polarisatie eerder op zeer zichtbare plekken (zoals het centrum van een stad, langs een snelweg, tijdens een evenement) te worden uitgevochten.

De doorwerking van vechtafspraken op de openbare orde

Vechtafspraken – en zeker die op zeer zichtbare locaties, met soms zeer veel deelnemers –

Literatuur

- Ham, T. van, O.M.J. Adang, H.B. Ferwerda, T.A.H. Doreleijers & A.A.J. Blokland (2020). Planned hooligan fights. Contributing factors and significance for individuals who take part. *European Journal of Criminology*, online publication ahead of print. DOI: 10.1177/1477370820932080.
- Ham, T. van, L. Scholten, A. Lenders & H. Ferwerda (2017). *Vechten op afspraak. Inzicht in het fenomeen en input voor de ontwikkeling van een politiestrategie*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap.
- Ham, T. van, M. Rovers & M. den Boer (2021). 'Wisdom of the crowds': crowd control and intelligence gaps during the COVID-19 pandemic. *Journal of European and American Intelligence Studies*, 4(1): 11-30.
- Spaaij, R. (2008). *Hooligans, fans en fanatisme. Een internationale vergelijking tussen club- en supportersculturen*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Situaties waarin
vechtafspraken uitmonden
in **excessen**, komen vrijwel niet
voor of zijn **niet breed bekend**

¹ Sommige deelnemers willen, soms al na één keer, niet langer deel uitmaken van een vechtgroep, terwijl anderen van een participerende naar een faciliterende en organiserende rol doorstromen. Ook komt het voor dat 'bevriende' groeperingen uit binnen- en/of buitenland ondersteuning leveren.

kunnen een onuitwisbare indruk achterlaten op de samenleving en personen die daarvan ongewild getuige zijn geweest. Desondanks zijn zorgen over een structurele doorwerking van vechtgroepen op de openbare orde onnodig, al is het maar vanwege de nadrukkelijke inspanningen die de meeste vechtgroepen moeten verrichten om genoeg mensen voor een vechtafspraak te mobiliseren. Niet alleen is de spreekwoordelijke vijver waaruit vechtgroepen

kunnen vissen klein vanwege het ondergrondse en heimelijke karakter van vechtafspraken, ook ondermijnt natuurlijk verloop hun mobilisatiekracht en ondermijnt het vechten in wisselende samenstellingen¹ hun geweldspotentieel. Belangrijker is echter dat vechtgroepen het publieke domein niet als podium ambiëren. Een korte terugblik leert bijvoorbeeld dat vechtgroepen hun vechtpartijen tot op heden vrijwel uitsluitend plannen op afgelegen

Vechtafspraken doen zich grotendeels **buiten** het zicht van de **buitenwereld** voor en raken **niet structureel** aan de openbare orde

locaties, zoals bossen, duinen en industriële parkeerterreinen. Een verandering ligt, in ieder geval in de nabije toekomst, bovendien niet voor de hand. Een eerste reden daarvoor is dat deelnemers hechten aan een zo laag mogelijke pakkans. Zij handelen bijvoorbeeld zeer veiligheidsbewust om onder de radar van de politie te blijven: afspraken over dag, tijdstip en locatie worden heimelijk en in klein comité gemaakt. De uiteindelijke deelnemers worden zo lang mogelijk in het ongewisse gelaten over de precieze details. Een andere reden is dat vechtafspraken primair als maatstaf gelden voor de wederzijdse en interne hiërarchie. Door een groep te mobiliseren, op te komen dagen, de confrontatie aan te gaan en gemaakte afspraken na te komen kunnen vechtgroepen en personen die daar deel van uitmaken uitsluitend naam en faam verwerven binnen een grotendeels onzichtbare en ondergrondse scene. Tot slot speelt mee dat een aanzienlijk deel van de deelnemers geen enkel geweldsantecedent heeft. Deze personen lijken uitsluitend waarde te hechten aan de gecontroleerde setting van een georganiseerde confrontatie. Duidelijke kaders en onderling vertrouwen vervullen de behoefte aan sensatie en de kick, terwijl risico's (zoals ernstige verwondingen of strafrechtelijke vervolging) geminimaliseerd worden. Het is daarmee de vraag in hoeverre deelnemers aan vechtafspraken bereid zijn om zich in situaties te storten waarin risico's minder goed voorzienbaar zijn. De reactie op interventie door de politie spreekt in dit geval boekdelen. In de regel leidt interventie namelijk niet tot een confrontatie, maar tot berusting.

De rol van de politie

Vechtafspraken doen zich grotendeels buiten het zicht van de buitenwereld voor en raken niet structureel aan de openbare orde. Bovendien ontleent dit fenomeen haar bestaansrecht uitsluitend aan een gedeelde behoefte onder deelnemers om in een gecontroleerde omgeving met elkaar op de vuist te gaan. Een logische vervolgvraag is in hoeverre de schaarse politiecapaciteit moet worden ingezet ter beteugeling daarvan. Omdat polarisatie tussen vechtgroepen excessen in de hand kan werken en de kans verhoogt dat vechtafspraken zich in het publieke domein voordoen, ligt op zijn minst gericht preventief ingrijpen ('stukmaken') voor de hand.² Gericht en effectief ingrijpen vereist een adequate informatiepositie en informatieproducten die zich lenen voor een operationele vertaling. Kennis over de onderlinge verhoudingen (grootte en reikwijdte van de betreffende groepen, wat zij willen bereiken met het deelnemen aan een vechtafspraak en hun onderlinge historie) kan helpen bij het inschatten van het escalatierisico van individuele vechtafspraken en, daarmee, in hoeverre ingrijpen prioriteit verdient. Aanvullend kan kennis over de dynamiek binnen de betreffende groepen (heersende mores, belonings- en bestraffingsmechanismen, mate van cohesie, machtsstructuur) en het in beeld brengen van het netwerk van vechtgroepen worden benut ter bepaling van de te volgen strategie.

2 Politie en Openbaar Ministerie (OM) hebben tevens ingezet op de strafrechtelijke vervolging van deelnemers van vechtafspraken. Veel vechtafspraken blijven echter buiten beeld van de politie, waarmee vervolging achterwege blijft.

DIE DUIVELSE OVERHEID

OVER RELIGIEUZE PRAKTIJKEN
EN POLITIEWERK¹

Sinds de uitbraak van het coronavirus is het begrip ‘maatschappelijk ongenoegen’ nauwelijks weg te denken uit de politiepraktijk. De term verwijst – zo werd uiteengezet in een fenomeenanalyse die de NCTV publiceerde – naar een breed palet aan recente en minder recente ontwikkelingen.² Hoewel het moeilijk is om tot een duurzame definitie te komen, gaat maatschappelijk ongenoegen altijd over burgers die ontevreden zijn met de overheid en zich, al dan niet verenigd, daarover uitspreken.

Over de auteurs

Dr. Adriaan van Veldhuizen is als specialist Politiek Extremisme verbonden aan het Kenniscentrum CTER van de Landelijke Eenheid van de Nationale Politie. Drs. Jennifer van 't Woudt studeerde levensloopcriminologie. Ze is als strategisch veiligheidsanalist verbonden aan het Kenniscentrum CTER.

Hun achterliggende grieven

lopen ondertussen sterk uiteen. Sommige mensen zijn boos over de uitvoering van specifiek beleid in wetten of maatregelen, terwijl anderen een generieke aanklacht tegen ‘de overheid’ of zelfs ‘de elite’ formuleren. De één handelt vanuit een persoonlijke ervaring, terwijl de ander zich politiek laat inspireren of drijfveren vindt in complottheorieën.³ Bovendien is het actierepertoire zeer divers: het varieert van vreedzame massaprotesten tot extremistisch geweld. In dit artikel lichten we één fenomeen binnen dat brede spectrum uit: *conspirituality*, de synthese van complottheorieën (*conspiracy*) en spiritualiteit of religiositeit (*spirituality*).⁴

Religie en complotten

De afgelopen tijd is er in toenemende mate aandacht geweest voor complotten, maar de verbinding met religie is binnen de politie nog betrekkelijk onbesproken gebleven. In dit artikel hopen wij daar – op basis van wetenschappelijke inzichten en ervaringen uit de opsporingspraktijk – verandering in te brengen. We bestuderen de manier waarop mensen, die religieuze praktijken en complotten combineren, hun kennis verwerven. Door ons op kennis te richten, ontstaat een scherper beeld van wat deze mensen drijft en dat geeft weer handvatten voor hoe we hen in de toekomst tegemoet moeten treden. Eerst signaleren we het bestaan van religieuze

In bepaalde ‘religieuze praktijken’ lonkt meer dan het belastingvoordeel en de bij wet beschermde samenkomst

praktijken binnen groepen waar veel complotten circuleren. Vervolgens laten we zien op wat voor soort kennis deze mensen zich beroepen. In de concluderende paragraaf duiden we de betekenis van dit type kennis: wat zegt dit nu? Daarmee onderstrepen we dat de politie bij de aanpak van maatschappelijk ongenoegen niet te lichtzinnig met complotdenkers om moet gaan.

Religieuze praktijken en maatschappelijk ongenoegen

Het is onmogelijk om het begrip ‘religie’ adequaat te definiëren. Bovendien is het even onmogelijk om van buitenaf vast te stellen of mensen daadwerkelijk een religieuze overtuiging hebben. Daarom spreken wij met opzet over ‘religieuze praktijken’. Daarmee bedoelen we waarneembaar gedrag zoals het gebed, de kerkelijke samenkomst, de doop en het offer. We richten ons in het bijzonder op praktijken uit de christelijke traditie, omdat de betrokkenen die wij hebben onderzocht veelvuldig verwijzen naar het christendom.

Allereerst zagen we de afgelopen tijd religieuze praktijken in online groepen waarin complotdenkers actief zijn. Het meest pregnante voorbeeld is de – inmiddels door het OM verwijderde – Telegramgroep ‘De Bataafse Republiek’, die nauw verwant is aan het ‘Red Pill Journaal’ en de website ‘Wees de Weerstand’.⁵ Op deze media wordt de theorie verkondigd dat politici, ambtenaren, journalisten en wetenschappers op grote schaal kinderen misbruiken en vermoorden.⁶ De mensen die deze vermeende onthullingen presenteren, vragen hun toehoorders om de strijd tegen het onrecht aan te gaan. Die strijd wordt vervolgens vertaald naar religieuze

dichotomieën zoals die tussen ‘goed en kwaad’, ‘licht en duisternis’ of ‘het goddelijke en het duivelse’.⁷ Vergelijkbare religieuze taal was leidend in de ‘Bataafse gebedsgroep’ waarin deelnemers met elkaar baden, zongen en proclameerden uit de Bijbel. Een klein deel van de ongeveer driehonderd deelnemers in de groep voerde avond na avond beurtelings het woord als lekenpredikers die in hun gebed aandacht vroegen voor de vermeende slachtoffers van sadistisch misbruik, maar ook verhaalden over de goddelijke opdracht tot verzet.⁸

Het bleef niet alleen bij talige praktijken. Zo heeft één van de verdachten in een strafrechtelijk onderzoek gericht op anti-overheidsextremisme zich in 2020 door een geloofsgenoot laten onderdompelen in de zee. De doop symboliseert het afwassen van zonden met het bloed (het doopwater) van Jezus Christus ‘opdat we rein zijn voor God’. Tijdens een publiek optreden vertelde de kersverse dopeling dat hij er door zijn doop van overtuigd is dat hij in de (Heilige) Geest zal voortleven: “Dat betekent dat ik niet bang ben om dit lichaam te verlaten en dit land te bevrijden. En dat is wat we moeten doen.”⁹

Tot slot kunnen we institutionele religieuze praktijken onderscheiden. De afgelopen tijd zijn er nieuwe kerkgenootschappen ontstaan waarin de ontvankelijkheid voor complottheorieën groot is en hebben ook ‘vrije predikers’

- 1 Dit is een eerste opbrengst van een onderzoek dat vanaf maart 2020 is uitgevoerd door het Kenniscentrum CTER van de Landelijke Eenheid. Voor dit artikel is geen politie-informatie gebruikt.
- 2 NCTV, “Fenomeenanalyse ‘De verschillende gezichten van de coronaprotesten’”, 14 maart 2021.
- 3 Onze belangrijke bronnen over complottheorie: Andrew McKenzie-McHarg, “Conceptual history and conspiracy theory”, in: Michael Butter, Peter Knight (eds), *Routledge Handbook of Conspiracy Theories* (Londen: Routledge 2020); Michael Barkun, *A Culture of Conspiracy: Apocalyptic Visions in Contemporary America* (Berkeley: University of California Press 2003), 3-4; Asbjørn Dyrendal, David G. Robertson en Egil Asprem, “Conspiracy theories and the study of religion(s): what we are talking about, and why it is important”, in: Asbjørn Dyrendal, David G. Robertson en Egil Asprem, *Handbook of Conspiracy Theory and Contemporary Religion* (Leiden: Brill 2018), 21-48.
- 4 Zie: Egil Asprem en Asbjørn Dyrendal, “Conspiratoriness Reconsidered: How Surprising and How New Is the Confluence of Spirituality and Conspiracy Theory?”, *Journal of Contemporary Religion* 30, no. 3 (2015): 367-82.
- 5 “Weesdeweerstand” verwijst naar het Bijbelboek Jakobus waarin wordt opgeroepen om weerstand te bieden aan de duivel, zie: Johannes Visser, “Christelijke site inspireert complotdenkers Bodegraven” (*Reformatische Dagblad*, 11 maart 2021).
- 6 Marlies van Leeuwen, “Politie haalt Telegram-kanalen complotdenkers offline om bedreigingen” (*Algemeen Dagblad*, 11 oktober 2021).

- 7 Herre Stegenga, "Hoe evangelist miljoenen Nederlanders waarschuwt voor coronavaccin: 'Het is een complot uit de hel'" (*Algemeen Dagblad*, 6 maart 2021).
- 8 S. Belleman [@SaskiaBelleman]. (12 mei 2021). Ook is Dieuwke P. actief "in een Bataafse gebedsgroep". Dieuwke P.: "Ik leef verder normaal. Met de gebedsgroep, en de kerk. En ik ben actief in een zanggroep. Ik doe gewoon m'n ding. #VanDissel [Tweet]. Twitter. Geraadpleegd op 18 oktober 2021, via <https://twitter.com/saskiabelleman/status/1392471796658606083?s=21>
- 9 www.altcensored.com, geraadpleegd op 17 oktober 2021.
- 10 Hoofdredactie, "Christen verwacht de echte great reset" (*Reformatorisch Dagblad*, 18 oktober 2021). Johannes Visscher, "Complotverhalen op christelijke sites" (*Reformatorisch Dagblad*, 11 maart 2021).
- 11 Chris van Mersbergen, "Complottheorieën krijgen voet aan de grond in evangelische kerk: corona is plan uit de hel" (*Algemeen Dagblad*, 16 oktober 2021).
- 12 www.cip.nl, "Tientallen kerken gesticht tijdens coronapandemie om regel te omzeilen", 28 juli 2021. www.nrc.nl, "Alles mag, onder de vlag van een kerkgenootschap", 25 juli 2021.
- 13 Wouter Hanegraaff, *Western esotericism: a guide for the perplexed* (Londen: Bloomsbury, 2013) 86-101.

uit de evangelische hoek het thema 'maatschappelijk ongenoegen' ontdekt.¹⁰ Niet zelden staan deze mensen kritisch tegenover het coronabeleid van de overheid en betrekken zij complottheorieën over de eindtijd of The Great Reset in hun preken.¹¹ De cynicus zou kunnen opmerken dat religieuze instellingen een betrekkelijk grote mate van vrijheid genieten, waardoor het vooral praktisch aantrekkelijk is om een nieuwe kerk te stichten.¹² Toch lonkt hier meer dan het belastingvoordeel en de bij wet beschermde samenkomst: tijdens ons onderzoek viel op dat veel betrokkenen zich 'diep religieus' noemen en daadwerkelijk in georganiseerd verband met hun (nieuwe) geloof bezig zijn. Toch ziet dat geloof er anders uit dan in de PKN of de katholieke kerk.

Drie soorten kennis en één tegencultuur

In ons onderzoek naar *conspirituality* proberen we te begrijpen wat er gebeurt bij mensen die in de ban raken van complottheorieën die innig verstrengeld zijn met religieuze praktijken. Om die vraag te beantwoorden zijn diverse methodologische routes te bewandelen. De benaderingen van psychologen, sociologen en filosofen hebben allemaal hun voor- en nadelen. Wij kiezen ervoor om terug te grijpen op de epistemologie: we analyseren op welke soort kennis deze mensen zich beroepen. Zo'n aanpak levert geen definitieve, verklarende antwoorden op, maar voorziet wel in een lens waardoor *conspirituality* scherper bekeken en beter begrepen kan worden. Voor de helderheid maken we hier gebruik van één auteur. In zijn *Western Esotericism: a Guide for the Perplexed* toont de Nederlandse filosoof Wouter Hanegraaff overtuigend aan dat het mogelijk en zelfs nuttig is om in wetenschappelijke termen te spreken over

notoir 'onware' stromingen zoals alchemie, occultisme en mystiek. Met methoden uit de antropologie, filosofie en godsdienstwetenschappen bespreekt Hanegraaff hoe theosofen, astrologen en aanhangers van de New-Age-beweging een *tegencultuur* vormen op bestaande structuren. Deze *tegencultuur* voorziet in allerlei belangrijke zaken. Het geeft sociale houvast omdat mensen er gezelligheid en een wij-gevoel in vinden, maar de tegencultuur geeft ook betekenis aan het leven in moeilijke tijden. De stromingen die Hanegraaff bestudeert geven stuk voor stuk antwoorden op de grote vragen die ieder mens stelt. Niet zelden doen ze dat in religieuze termen en bovendien spelen complotten daarin vaak een rol. Het succes van deze stromingen, laat Hanegraaff zien, is deels te begrijpen uit het feit zij zich vaak beroepen op een specifieke soort kennis: de gnosis.

De gnosis staat in contrast met twee andere soorten kennis. Ten eerste is er de rationele kennis die voortkomt uit zintuiglijke waarnemingen of in toetsbare vorm door anderen wordt overgedragen. Denk hierbij aan wetenschappelijke kennis: iemand die twijfelt aan een bewering die rust op rationele kennis, kan zelf onderzoeken of de bewering klopt. De tweede vorm van kennis is geloofskennis. Deze kennis gaat over ideeën en opvattingen en is niet te toetsen door zintuiglijke waarneming, maar wel van de ene op de andere mens overdraagbaar. De acceptatie door christenen dat God bestaat is bijvoorbeeld gebaseerd op overlevering van verhalen en de argumentatie van theologen.

Dat zit anders bij de gnosis, die niet overdraagbaar is ontstaat van binnenuit. Hanegraaff beschrijft dit als een soort openbaringskennis. Gnosis is geen volledige afwijzing van de rationele kennis of de geloofskennis, maar vooral

het besef dat er een diepere waarheid is die zich persoonlijk aan de mens kan opdringen.¹³ Als we deze inzichten van Hanegraaff naast onze eigen observaties leggen, wordt duidelijk dat er veel overeenkomsten zijn. De religieuze praktijken die we tegenkomen bij complotdenkers lijken vaker op gnosis te steunen dan op rationele of traditionele geloofskennis. Laten we een veelzeggend voorbeeld geven. De opmerking 'Ik doe mijn eigen onderzoek' klinkt als mantra binnen de complotbeweging. Navraag leert echter dat dit vooral betekent dat mensen urenlang op YouTube naar filmpjes kijken die hen door het algoritme worden aangereikt. Dit 'onderzoek' is pseudorationele kennis, waarbij het niet gaat om de inhoud van de filmpjes, maar om het moment waarop – nadat de alledaagse realiteit langdurig in twijfel is getrokken – een diep inzicht zich aandient. De revelatie wordt bekroond met het besef 'wakker' te zijn geworden. Zo wordt een nieuwe sociale en epistemologische positie verworven ten opzichte van de 'schapen' die klakkeloos volgen wat de mainstream-media en de overheid hen voorschotelen.

Wat betekent dit voor de politie?

De mensen met wie we het afgelopen jaar kennismaakten, zijn geen 'wappies' die in de echoput zijn gevallen. Hun interesse voor complotten en de religieuze invulling die zij daaraan geven is ook een symptoom van een zoektocht naar betekenisgeving (Hoe moet ik de wereld duiden?) en zingeving (Wat is mijn rol in deze wereld?). Hun op gnosis gebaseerde religiositeit brengt echter wel een specifiek soort radicalisering met zich mee. Deze religieuze beleving kan samengaan met ontvankelijkheid voor directe opdrachten vanuit het goddelijke. Dat hoeft geen probleem te zijn, maar de complottheorieën die momenteel

We zien dat zich bij sommigen een **heilige woede** ontwikkelt met potentie op **ontsporing**

circuleren voorzien in een zeer concreet vijandbeeld. De illuminati bestaan weer, ditmaal in de persoon van Jaap van Dissel of Hugo de Jonge. We zien nu al dat zich bij sommigen een heilige woede tegen deze mensen ontwikkelt met potentie op ontsporing.

Toch is extremisme niet het enige risico. De *conspirituality* die wij onderzochten, lijkt – vergelijkbaar met wat Hanegraaff beschrijft – toenemend deel uit te maken van een 'tegencultuur'. Mensen zijn niet louter beïnvloed door gekke complotten, maar omarmen een gelaagd en alomvattend wereldbeeld waarin politieke, epistemologische en religieuze elementen door elkaar spelen. Door groepsgewijs nieuwe gebruiken en rituelen te creëren is een 'spiritueel' alternatief ontwikkeld voor de heersende waarden en normen binnen onze samenleving. Het inzicht dat de gevestigde orde – vertegenwoordigd in media, politiek en wetenschap – kwaadwillend is en er snel een parallelle samenleving moet worden opgericht, dient zich dus als goddelijke boodschap aan. Daar gaat een sterk ondermijnend effect vanuit. Dat vraagt om actie vanuit de samenleving als geheel. Idealiter hoeft de politie daarbij niet alleen te opereren, maar wordt er opgetrokken met de zorg en het onderwijs. Want hoe moeilijk en contra-intuïtief dat ook is: uiteindelijk is niet repressie, maar zijn dialoog, transparantie en wederzijds begrip de belangrijkste ingrediënten voor een duurzame oplossing. •

ELK INDIVIDU IS AANSPRAKELIJK

INCLUSIEVE POLITIE

ALS ANTWOORD OP

POLARISATIE

De politie bevindt zich in het hart van een samenleving van mensen wier achtergrond, ambities, mogelijkheden en redenen van bestaan hevig van elkaar verschillen. Een samenleving waar het maatschappelijke klimaat onmiskenbaar is verruimd: verschillen leiden tot confrontaties en problemen, met als gevolg dat ruimte voor verscheidenheid is afgenomen. Sommigen wijzen diversiteit zonder aarzeling aan als de oorzaak van de polarisatie. Dat voert de boventoon in het publieke debat. Deze spanningen worden als het ware de organisaties ingezogen, ook bij politie.

Over de auteur

Dr. Saniye Çelik is oud-politievrouw, lector Diversiteit aan de Hogeschool Leiden en is opleider bij het Centre for Professional Learning van de Universiteit Leiden.

Meer dan ooit tevoren is diversiteit de realiteit. En de toekomst zal nog diverser worden dan het heden al is. Verschillen en spanningen in de samenleving sijpelen direct door naar de organisaties en zijn het meest voelbaar in organisaties die dicht bij de samenleving staan, zoals de gemeenten, de scholen en de politie. Om die reden investeert de politie in het binnenhalen van 'andersdenkenden', waarbij het accent vooral ligt op mensen met een migratieachtergrond. Een kwart van de samenleving heeft immers een niet-Nederlandse origine. Om haar maatschappelijke opgave optimaal te kunnen vervullen, is het noodzakelijk dat de politie

in haar gelederen niemand buitensluit. Alle vogels van welke pluimage dan ook, horen welkom te zijn en zich thuis te voelen bij de inclusieve politie. Daarom is de urgentie meer en meer voelbaar om met al die verschillende mensen binnen, maar ook buiten de organisatie, met wijsheid en warmte om te gaan. De praktijk leert ons dat dit niet vanzelf gaat. Zo blijkt binnen de politie dat het bevorderen van etnisch-culturele diversiteit in het personeelsbestand geen eenvoudige opgave is. Ruim dertig jaar geleden begon de politie met het diversiteits- en inclusiebeleid. Sinds 2015 gebeurde dat onder de banier 'De kracht van het verschil' en sinds eind 2020 vanuit de

visie 'Politie voor iedereen' (Nationale Politie, 2020). De politie zet stappen voorwaarts en is vasthoudend, maar het is niet eenvoudig de goede bedoelingen tot werkelijkheid te brengen. Verschillen tussen mensen brengen spanningen met zich mee. Ik detecteer weerstand en onbehagen rond het thema in de samenleving én binnen de politie; gevoelens die doorgaans onbesproken blijven. In dit artikel passeren enkele inzichten uit de wetenschap en politiepraktijk de revue, plus een set van randvoorwaarden om te bouwen aan een inclusieve politie, en daarmee aan een inclusieve samenleving waarin verschillen samen kunnen gaan.

Machocultuur

Mijn kennismaking met de politie dateert van dertig jaar geleden toen ik besloot politievrouw te worden. In de zeventien jaren die ik er heb gewerkt, heb ik flink wat blauwe broeken versleten. Er heerste in die tijd – we praten over het einde van de vorige eeuw – een machocultuur. Foto's van blote vrouwen 'sierden' de binnenmuren van het politiebureau, en om hun vrouwelijke collega's te plagen, gaven de mannen meldingen aan ons door die in het echt niet bestonden, zoals een parkeerprobleem op een nudistenstrand. De politie van nu is anders. De top bestaat inmiddels voor 42 procent uit vrouwen, telt 14 procent mensen met een migratieachtergrond, van wie 7 procent niet-westers. Op grond van eigen onderzoek bij verschillende eenheden concludeer ik dat de politie de urgentie en het belang van diversiteit en inclusie wel degelijk voelt. Ik zie een politie die zich vastberaden inzet om inclusie te bevorderen. Maar er is meer nodig.

Diversiteit is niet genoeg

In de praktijk horen we vooral prijzende woorden over de kracht en de voordelen als

Om haar maatschappelijke opgave **optimaal** te kunnen vervullen, is het noodzakelijk dat de politie in haar gelederen **niemand buitensluit**

er mensen in een organisatie werken die duidelijk van elkaar verschillen. Zoals: het is goed voor het imago en de effectiviteit. Onderzoeken wijzen immers uit dat verschillende percepties, achtergronden en inzichten leiden tot verschillende invalshoeken voor oplossingsrichtingen. Diversiteit vergroot de denkkraft en het probleemoplossend vermogen van teams en organisaties. Daardoor kunnen deze beter inspelen op de vragen in de veranderende omgeving (Shore *et al.*, 2018). De vraag is dan hoe de verschillen binnen de politie ten goede kunnen komen van het politiewerk. Het is namelijk een illusie om te verwachten dat het binnenhalen van medewerkers die duidelijk van elkaar verschillen, meteen zorgt voor een beter functionerende politie. De meerwaarde van diversiteit blijkt pas als er eerst een gedegen verkenning heeft plaatsgevonden van de kennis en expertise die alle betrokkenen in huis hebben. Eerst dienen die talenten en inzichten aan de oppervlakte te komen én aan iedereen bekend te zijn, voordat er betere oplossingen voor politievraagstukken opdoemen. Een van de pijlers van het diversiteitsbeleid van de politie zijn de competente teams. Een randvoorwaarde hiervoor is dat ieders inbreng telt en gewaardeerd wordt. Dit wordt ook wel geduid als een inclusieve werkcultuur. Kenmerkend aan inclusie is de wederkerigheid. Het gaat enerzijds om de

Diversiteit vergroot de denkkracht en het probleemoplossend vermogen van teams en organisaties

Literatuur

- Carmeli, A., Reiter-Palmon, R., & Ziv, E. (2010). Inclusive leadership and employee involvement in creative tasks in the workplace: The mediating role of psychological safety. *Creativity Research Journal*, 22(3): 250-260.
- Celik, S. (2018) Transformational Leadership and Organizational Culture: Keys to Binding Employees to the Dutch Public Sector. In J. Vveinhardt (eds). (pp. 146-165). *Organizational Culture*. Intech Open.
- CBS (2021). *Culturele diversiteit Politie Nederland 2020*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2021/23/culturele-diversiteit-politie-2020>
- Dobbin, F. & Kalev, A. (2016). Why Diversity Programs Fail. *Harvard Business Review*, July-August. Opgevraagd op 18 oktober 2021 van <https://hbr.org/2016/07/why-diversity-programs-fail>.
- Jansen, W.S., Meeussen, L., Jetten, J., & Ellemers, N. (2019). Negotiating inclusion: Revealing the dynamic interplay between individual and group inclusion goals. *European Journal of Social Psychology*, 50(3): 1-14.

bereidheid van de groep om het individu erbij te betrekken, en anderzijds de motivatie van het individu om te worden opgenomen in de groep (Jansen, Meeussen, Jetten & Ellemers, 2019). Uit de verschillende studies zien we steeds vaker dat nieuwe collega's in politieteams zich eerst flink moeten aanpassen aan de cultuur, en als ze zich bewezen hebben, ontstaat er iets meer ruimte voor hen om zichzelf te kunnen zijn en een ander geluid te laten horen. Weinig mensen houden dit vol en besluiten te vertrekken. Conclusie: diversiteit is niet genoeg en een lange aanpassingstermijn werkt averechts; het inclusiegevoel hoort er al te zijn vanaf het begin.

Afspiegeling van de samenleving

Er is nog iets anders van belang. De politieorganisatie staat, net zoals de gemeenten en de onderwijsinstellingen, midden in onze samenleving. Dat maakt het besef van urgentie bij de politie alleen maar groter. Niet voor niets gaat het in de media en in het maatschappelijke debat vaak over de politie. Zij staat in de spotlights en kan daardoor een voorbeeld zijn voor andere sectoren. Als het gaat om het streven naar meer diversiteit en inclusie, loopt de politie voorop in de publieke sector. Terecht, want de mate waarin de personele samenstelling een afspiegeling is van de samenleving, heeft invloed op het vertrouwen van burgers in de politie. Een organisatie die van zo'n groot belang is voor onze rechtsstaat, dient in

verbinding te staan met de burgers, want de politie is afhankelijk van hun informatie en hun vertrouwen.

Het onbehagen in de schemerzone

Er is ook een keerzijde, want we weten allemaal dat diversiteit niet per definitie tot inclusie leidt. De realiteit is dat diversiteit ook kan leiden tot een gevoel van ongemak en onveiligheid (Dobbin & Kalev, 2016). Sommige mensen ervaren meer dan voorheen zulke gevoelens (Mor Barak, Lizano, Kim, Duan, Rhee, Hsiao & Brimhall, 2016). In de gesprekken met politiemensen heb ik een onderstroom vastgesteld: het gevoel van onbehagen, de angst en weerstand om een ander geluid of perspectief te laten horen. Dit uit zich onder meer in het niet durven aanspreken van elkaar en terughoudendheid in een kritische houding. Er is niet altijd draagvlak voor de gekozen richting en aanpak rond diversiteit en inclusie. Een concreet voorbeeld is de weerstand rond het voorkeursbeleid voor de instroom en doorstroom van collega's van niet-Nederlandse origine. Sommige medewerkers spreken over omgekeerde uitsluiting, met name de oudere politiemensen die niet tot deze groep behoren. Dit ongenoegen wordt zichtbaar in het kwaliteitsargument. Men zegt dan: het gaat toch om de juiste persoon op de juiste plaats met de nodige kennis en ervaring, en niet om een percentage van bepaalde mensen op bepaalde plekken. Zulke gevoelens en gedachten kunnen polariserend werken en het wij-contra-zij-fenomeen versterken. Schenk daarom ook aandacht aan de gevoelens en belangen van de meerderheid. Diversiteit kan uitsluitend landen in een adaptieve en accepterende omgeving. In mijn gesprekken met politiemensen hoor ik vaak ongemakkelijkheden die zij elders niet durven of willen uiten: (1) de angst om de verkeerde 'dingen en/of uitspraken' te doen; (2) de overtuiging dat inclusie eenzijdig wordt belicht en zich vooral richt op minderheidsgroepen; (3) de weerstand tegen voorkeursbeleid en quota: excluderen om te includeren. Deskundig gevoerde gesprekken zijn nodig om dergelijke moeilijke onderwerpen te

doorgronden en om hete hangijzers aan te pakken. De uitdaging is om van deze schemerachtige situatie naar meer helderheid, visie en duidelijkheid te komen. Dat gaat niet vanzelf, het is mijns inziens nodig om ondersteuning te bieden bij het voeren van zulke oncomfortabele gesprekken.

Dan nog iets. Het valt mij op dat bijna uitsluitend de reeds gemotiveerde politiemensen de diversiteit- en inclusiebijeenkomsten bezoeken. Is het geen interessante uitdaging voor de leidinggevendenden om juist het gesprek aan te gaan met de medewerkers die blijken geven van terughoudendheid, weerstand en onbehagen? Want het succes of falen van dit vraagstuk ligt in handen van deze meerderheid. Beleid en aanpak zouden zich meer moeten richten op deze groep zodat zij hun rol en verantwoordelijkheid weten te pakken. Die collega's zullen het meest geholpen moeten worden met omarming en inclusie van culturele verschillen op de werkvloer. Inclusie en diversiteit zijn nog te veel een vraagstuk van de minderheid. De sleutel ligt immers bij de meerderheid en in het bijzonder bij leidinggevendenden.

Politieleiders zijn aan zet

Inclusieve leiders zijn spiegels voor hun medewerkers, zij herkennen verschillen, stellen het individu centraal en verhogen de motivatie, het vertrouwen en de tevredenheid van de werknemers door mensen bij elkaar te brengen en hun denken te veranderen (Carmeli, Reiter-Palmon & Ziv, 2010; Çelik, 2018). Zowel het instromen van divers talent als het managen van medewerkers die van elkaar verschillen, vereist leiderschapsvaardigheden. In de kern gaat het om competenties van leidinggevendenden om inclusiviteit van verschillen te vergroten, zowel op individueel als op team- en organisatieniveau (Randel *et al.*, 2018). Voorts moet dit zich vertalen in bijscholing en onderwijs van agenten, zodat zij leren deze competenties en vaardigheden in de praktijk toe te passen. De afspiegeling van de samenleving in het personeelsbestand is een essentiële randvoorwaarde, geen wens, voor een diverse politie. Een belangrijke taak is daarom weggelegd voor leiders die oog hebben voor verschillen.

Meer zelfreflectie is een **must** om polarisatie tegen te gaan

Zij kunnen de kanteling tweebrengen naar een inclusieve politiecultuur, binnen de teams en in de gehele organisatie. Politieleiders ervaren soms een drempel om de eerdergenoemde ongemakkelijke gesprekken aan te gaan. Dat komt onder meer omdat sommige collega's niet aangesproken wensen te worden op hun gedrag. Wanneer leidinggevendenden dat toch doen, staan ze er in het begin vaak alleen voor. Het ondersteunen van politieleiders om hun rol te kunnen pakken is dus een aanrader. En natuurlijk zijn diversiteit en inclusie niet alleen leiderschapsvraagstukken. Elk individu is aansprakelijk voor het omgaan met tegenstellingen.

Diversiteit en inclusie raken de emoties van velen. Om sterk en weerbaar te zijn, is het voor ons allemaal essentieel regelmatig te reflecteren op het beleid en het eigen handelen. Blijf je wijzen op de fouten van anderen of haal je er ook lessen voor jezelf uit? Het uitgangspunt zou moeten zijn dat iedereen weet te reflecteren op de eigen positie en het eigen handelen, zich inleeft in de ander en de wil heeft om er samen uit te komen. Kortom, meer zelfreflectie is een must om polarisatie tegen te gaan. Dit is niet vanzelfsprekend, ook niet bij de politie. Feedback door collega's zien de mensen soms als een aanval op henzelf, ook omdat de woorden en de manier waarop die klinken niet altijd constructief zijn. *C'est le ton qui fait la musique*, niet waar? •

- Mor Barak, M.E., Lizano, E. L., Kim, A., Duan, L., Rhee, M., Hsiao, H., & Brimhall, K.C. (2016). The promise of diversity management for climate of inclusion: A state-of-the-art review and meta-analysis. *Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance*, 40(4): 305-333.
- Nationale Politie (2020). *Politie voor iedereen: veilige, competentie en effectieve teams. Een vernieuwd perspectief op diversiteit, inclusie en divers vakmanschap*. Den Haag.
- Randel, A.E., Galvin, B.M., Shore, L.M., Ehrhart, K.H., Chung, B.G., Dean, M.A., & Kedharnath, U. (2018). Inclusive leadership: realizing positive outcomes through belongingness and being valued for uniqueness. *Human Resource Management Review*, 28: 190-203.
- Shore, L.M., Cleveland, J.N., & Sanchez, D. (2018). Inclusive workplaces: A review and model. *Human Resource Management Review*, 28: 176-189.

RECENSIES OVER ACTUELE PUBLICATIES

Unieke perceptie van introvert leiderschap

Recensent Barbara van Caem is plaatsvervangend hoofd van de cluster wetenschap bij Politie Landelijke Portefeuille Gebiedsgebonden Politie.

BOEK

Introvert leiderschap

K. Koolhof (2020). *Introvert leiderschap. De stille kracht van de introverte leider*, Van Duuren Management, 153 pagina's, ISBN 9789089655158

De wereld verandert in een rap tempo en maatschappelijke organisaties zoals de politie moeten meebewegen om hun werk goed te kunnen blijven uitvoeren. Daarom wordt sterk ingezet op onder andere diversiteit en opgavegericht werken. Dit wordt gezien als noodzakelijke voorwaarde om flexibel te kunnen inspelen op veranderingen in de samenleving en als adaptieve organisatie klaar te zijn voor de toekomst.

Koolhof biedt een interessante weinig gehoorde invalshoek en voert een goed onderbouwd pleidooi om diversiteit eens te benaderen vanuit diversiteit in persoonlijkheid. Bij het streven naar meer diversiteit op de werkvloer wordt doorgaans ingezet op meer vrouwen en meer mensen van kleur, maar als dit allemaal dezelfde types zijn, verandert er niets. Extraversie is in de westerse wereld de norm. Bij leiders wordt doorgaans gedacht aan extraverte, daadkrachtige, niet op hun mondje gevallen, charismatische persoonlijkheden en niet aan de meer stille, introverte types. Koolhof pleit ervoor om anders te kijken naar de combinatie introvert en leiderschap en beschrijft de unieke en belang-

rijke bijdrage die juist introverte leiders kunnen leveren. Elke hoofdstuk bevat daarnaast de unieke perceptie van introvert leiderschap in een extraverte wereld door verschillende introverte leiders zelf.

Het boek is gebaseerd op onderzoek dat Koolhof deed in het kader van haar Master of Business Administration in Berlijn. Ze wilde weten hoe introverte leiders aankijken tegen hun uitdagingen en hun kracht en nam in dat kader 338 enquêtes af en 30 interviews van introverte leiders wereldwijd. Het boek is de moeite waard voor zowel introverte als extraverte lezers, geeft handvaten hoe ruimte te scheppen voor introverte leiders. Het beschrijft hun meerwaarde: zo geven zij van nature teamleden meer ruimte vanwege hun vermogen tot reflectie, openheid voor nieuwe ideeën en voorkeur voor samenwerken boven dominantie. Dat laatste draagt weer sterk bij aan het innovatieve vermogen van teams en het zo populaire opgavegericht werken. Het boek is aan te raden als ander perspectief voor de – overwegend extraverte – politieleiders, bedenk dat ook leiders als Angela Merkel en innovators als Elon Musk introvert zijn.

SMART CITY OPLOSSING

Slim | Wendbaar | Duurzaam

Slimme detectie

- Gezichtsherkenning
- Kentekenplaat herkenning

Krachtig zicht

- Panoramisch beeld
- Ultra-zoom beeld
- Thermische detectie

Snelle reactie

- Mobiele handhaving
- Geïntegreerd beheer

Effectief opsporing

- Verdacht doel zoeken
- Traceren van paden

Kijk voor meer informatie over Dahua's safe city oplossingen op
<https://www.dahuasecurity.com/nl/solutions/Solutions-by-Industry/Government/Safe-City>

DAHUA EUROPE B.V.

NL Office: Louis Braillelaan 80, 2719 EK Zoetermeer, Nederland
 Tel: +31 (0)85 071 57 00 | Website: www.dahuasecurity.com/nl | Email: sales.benelux@dahuatech.com

Antoinette Verhage (red.) Deontologie en integriteitsbewaking voor criminologen

2de, herziene uitgave

Criminologen werken vaak in sectoren waarbij integer optreden essentieel is en doorgaans ook de kern uitmaakt van hun functie. Morele dilemma's liggen in hun beroepspraktijk voor het oprapen.

Bij elke beslissing staan professionele en persoonlijke standaarden centraal. Hoe bijvoorbeeld te handelen in zaken als:

- de afweging tussen beroepsgeheim en informatieplicht als hulpverlener,
- de omgang met informatie als politiemanager,
- de aanvaarding (of niet) van een uitnodiging voor een benefiet-entente als magistraat,
- de afweging van belangen van klanten enerzijds en burgers anderzijds,
- de aanvaarding van geschenken als ambtenaar,
- de omgang met de druk tot het selectief weergeven van onderzoeksresultaten?

Dit handboek geeft aan criminologen (in spe) handvatten om met dilemma's om te gaan.

Bestel nu op www.gompel-svacina.eu

Gompel&Svacina

Wilma Duijst, Udo Reijnders, Guido Reijnen & Lianne Dijkhuizen (red.)

Handboek Forensische Geneeskunde

Handboek Forensische Geneeskunde biedt forensisch artsen en iedereen die met deze artsen samenwerkt een overzicht van de huidige stand van zaken in Nederland. Het gaat in op de situaties zoals die voorkomen in de praktijk van de Nederlandse forensisch arts. Het bestrijkt alle aspecten van de forensische geneeskunde, van lijkschouw tot forensisch medisch onderzoek en arrestantenzorg.

Daarmee is het ook het leerboek bij uitstek voor (forensisch) artsen in opleiding.

De Nederlandse juridische context en het bredere mensenrechtelijke kader worden nauwkeurig beschreven. Het geheel is ruim geïllustreerd met originele verduidelijkende tekeningen en praktijkfoto's. Wat moet er gebeuren bij de vondst van een lijk onder aan de trap? Kan een bloedproef worden uitgevoerd bij een comateuze patiënt? En wat kunnen forensische radiologie en een sectie toevoegen aan de lijkschouw? Antwoorden op deze en gelijkaardige vragen staan in dit boek.

Bestel nu op www.gompel-svacina.eu

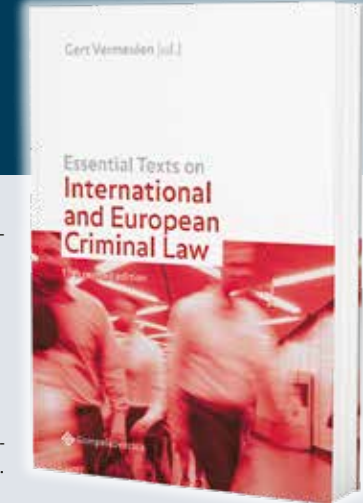
Gompel&Svacina

Gert Vermeulen (Ed.) Essential Texts on International and European Criminal Law

This book comprises the principal multilateral legal instruments on international and European criminal law, with a special institutional focus on Europol, Eurojust and the European Public Prosecutor's Office, a substantive focus on international, organised and serious crime, including terrorism, and a focus on procedural rights approximation. Given the relevance thereof for international information exchange in criminal matters, relevant data protection instruments have also been included in the selection.

The texts have been ordered according to the corresponding multilateral co-operation level: either Prüm, the European Union (comprising Schengen-related texts), the Council of Europe or the United Nations. This edition provides students as well as practitioners (judicial and law enforcement authorities, lawyers, researchers, ...) throughout Europe with an accurate and up-to-date edition of essential texts on international and European criminal law.

All texts have been updated until 13 January 2021.

Bestel nu op www.gompel-svacina.eu

Gompel&Svacina

Renze Salet, Sofie De Kimpe, Bert Wiegant
& Paul Ponsaers (eds.)

Rurale politie

In dit Cahier staat politie en politiewerk in rurale gebieden centraal. In hoeverre is de politie op het platteland anders dan de politie in de grootstedelijke context? In hoeverre verschillen de problemen die zich voordoen in de stad en op het platteland? Welke culturele aspecten spelen een rol bij de sfeer en werkopvattingen bij de rurale politie ten opzichte van politie in de stad?

Dit Cahier maakt een vergelijking tussen de Nederlandse en Belgische situatie. In Nederland wordt het beeld van politie en politiewerk overwegend bepaald door de politie in grootstedelijke context. Dit komt onder meer tot uiting in de beschikbare middelen voor de politie die vooral naar de stedelijke gebieden zijn gegaan, met de sluiting van lokale politiebureaus en het terugtrekken van de politie in de plattelandsgemeenten tot gevolg. Daarnaast is de organisatie van de Nationale Politie sterk geënt op stedelijke ker-
nen. Het gaat hierbij bovendien om werkwijzen en standaarden die vaak meer passen bij de grootstedelijke aanpak en problematiek dan bij die van de dorpen en het buitengebied.

De politie in België, daarentegen, heeft een fijnmazigere organisatievorm, met verschillende politiezones. Hoe groot zijn de verschillen tussen de lokale politiekorpsen in ruraal gebied enerzijds en in stedelijk gebied anderzijds? In hoeverre wordt het politiewerk in deels verstedelijkte en deels rurale gebieden beïnvloed door de stedelijke context? Kan ook in België gesproken worden van een gelijkstelling van rurale politie en stedelijke politie?

Overige nummers van huidige jaargang

Verhoor van kwetsbare volwassenen

Marc Bockstaele, Frédéric Declercq, Robin Kranendonk, Koen Geijssen & Auke Van Dijk (eds.)

Europese politiesamenwerking

Timo Kansil, Antoinette Verhage, Peter De Buysscher & Gert Vermeulen (eds.)

Sektarische bewegingen

Philippe De Baets, Janine Janssen, Anton van Wijk & Johan Braeckman (eds.)